

მოკვეთილი

დრამა ხუთ მოქმედებად

(ფშავლების ცხოვრებიდან)

მოძღვანი პირი

შუშანა -- ცხვრის პატრონი.
ივანე -- მწყემსი შუშანასი.
გიორგი -- გარეშე მწყემსი.
შალვა -- ძმისწული შუშანასი.
ჩონთა -- გამოჩენილი მოლაშქრე.
მოქრისი -- დედა ჩონთასი.
მზევინარი -- ცოლი ჩონთასი.
გულებანი -- ბიძაშვილი ჩონთასი.
ბახა.

ღვთისო -- ბიძაშვილი ბახასი.

ჯავარა -- დედა ბახასი.

საზანდარი.

მოლა, მუსა.

გულსუნდა -- ქალიშვილი მუსასი.

ხევისბერნი, დროში თნნი, მლოცავნი, ლაშქარი ფშავლებისა და
ქისტებისა, დასტურნი.

(მოქმედება წარმოებს მთაში. ქოხში ყველის გუდები აწყვერა. ქანდარაზე ცხვრის ტყა-
ვები ჰყიდია, ცეცხლზე ყურიანი ჰყაბია ჩამოკიდებული, ხორცი იხარშება. კედელზე თოფ-ია-
რალი ჰყიდია).

მოქმედება პირველი

გამოსვლა პირველი

შუშანა და ივანე

შუშანა. (ივანეს). მემრე, მემრე, დაიწყე კი და ალარ გაათავე. გადახვე-
დით ქისტეთში ლაშქარი, მემრე რა მოხდა?

ივანე. ეჭ, გამა გიცხონდა, შენც ბალლივით, რაც არ არი, იმას გაპ-
ყვები, კაცს გულზე ცეცხლი მექიდება, შენ ქისტეთში გალაშქრებისასა მკითხავ-
ძალიან ფინთად გაირყვნა ეგ მგელი, არ ვიცი, საით მაუარო მაგას. ოცდა-
ათის წლისა ვიქნები, ხუთმეტი წელია ცხვარს დავსდევ და ჯერ ასეთი ზარა-
ლი არ მამრგებია. ერთს კვირაში ოცი სული, ღმერთია?

შუშანა. მაგას ნუ იტყვი, ეგ აღარა სთქვა, მადლობა უფალს, დაილოცს იმის მადლი და სახელი. რა უუყოთ, ხან ესრე იქნება, ხან ისრე, მაშ მგელმა რა ქნას ე, კაცო, თუ ან ჩვენ არა გაგვტაცა, ან სხვასა, ხომ დაირჩეა მშიერა. ჩემი ცხვარი ილუბება, შენი ხო არა, შენი ორიმც ერიოს იმ ოცში.

იგანე. მართალია, ორია ჩემი. შენ რო არ გენანება შენი საქონელი, მე მენანება და.

შუშანა. მართალსა ამბობ, არა სტყუი, მაგრამ ტირილითა და გლოვნითა მტერნი რო არ შაგვიბრალებენ! ტირილით ვეღარას ვუშველით, ჯავრობით ჩვენ ცხერებს ვეღარ დავაცოცხლებთ. შენ ერთი ზარალი პნახე და იმით სჯავრობ, მე ოცი მინახავ, შენზე ხუთის წლით მაინც ვიქნები უფროსი, თუ ოცით არა. გული შათელილი მაქვ, შვილო, ბევრის საცრის პურ მიჭამავ, ბევრსა ვარ გადმონაყარი — იმ ლექსისა არ იყოს. ამას თავი დავანებოთ, მემრე, ჩახვედით შარშან ქისტეთში?

იგანე. რაღა იქნებოდა, ჩავედით. დროშიონნი მთაზე გავსწირეთ, ქვეით მოდებული იყო ხაროვანი, გამოვაჩირეთ ერთი ორმოცამდე ხარი და დავირეკეთ. მწყემსები მაშინვე დაფთხვენ, დაიქცენ სოფლისაკე, ოლონდაც პირდაპირ ვნახეთ, რომ ჩამაიწყეს ქისტიშვილებები ჩამოდენა, ზოგი საით მაალიპლიბებდა თოფს, ზოგი საით, ოპოო, ვთქვი, ახლა სჭირს და ახლა გამოჩნდება, ვინც ბიჭია. ზოგები ხაროვანს გამოვაყოლეთ და ერთი ოცდაათამდე ბიჭი მტრის მოსაგერებლად დავსდეგით უკან. ბელადად ჩონთა გვყვანდა.

შუშანა. ბეჩავ, ვაჟავ, კაი ყმა კი არი, ღვთის მადმა, გაჭირების დროს! ბევრჯელა ვყოფილვარ იმასთან იმ არემარეებში.

იგანე. დაიცა, გიამბობ. კარგია და ეგრე! ჩვენ ტიტველს ალაგას მოვხდით, იქ ქუჩის მეტი არაფერი იყო, ვერას აიფარებდა კაცი. მოგვისხდენ ძალები პირდაპირ არყიანში და მოგვაყარეს თოფები. კიდევ კარგი, რო შორს ვიყვენით, თოფები ვერ აწევდა, თორო სუ ერთიან ამოგვუშავდენ. ქვეით სამ ელგუჯა და ჩინთა დარჩნენ. ელგუჯას გაარტყეს თოფი და წამა-აქციეს. მე ის მიკვირს დღესაც, ჩინთამ შაიგდო ზურგზე, თან დაპირველა „შენს მარჯვენას, ძმაო, ძალებს არ ვათრევინებო“ და გამოსწია პირალმე, რო სიმაგრეში მოვფარებიყვენით!

შუშანა. ჰაი, ვენაცვალე იმის სულთა, კაი ლაშარი-ჯვრის ყმაა.

იგანე. გამოგვიდგნენ ისინიც, მაგრამ ცუდად დაუჯდა იმათ იმ არყი-ანშიით გამოსვლა: რამდენჯერაც მოგვეწივნენ, იმდენჯერ გაგაბრუნეთ, ერთი ხუთიოდ მკვდარი კი წაიღეს, სამი-ოთხი დაჭრილიც იქნებოდა. საფშავო მიჯნას რომ გადმოესდით, სხლიტეს იმათაც იმედი და მიბრუნდენ... ძალებია. არ შაგვარჩნენ. ძალიანაც დაიგვიანეს, რო ფშავის ხევი არაით დააზიანეს.

შუშანა. არიან, მაუსვენარნია, დაუდეგარნია, თუ ჩვენც ეგრე არ ვუყავით, არ გამოდგება, ცოლებადაც მოგვინდომებენ. კაი ყმა ნუ დაულიოს ლერთმა ჩვენს ლაშარი-ჯვარსა. ვაჟკაცი თავს ხო ასახელებს, სოფელსაც და ხატსაც. ჩინთას, ჩემის ფიქრით, უნდა ჰყეანდეს მოკლული ქისტი ოცდაოთის მაინც. გაგომარჯოს, ეგ მაგათა ჰყულავს! ისინიც უკრაჭუნებენ კბილებს, მაგ-

რაზ შენ მითხაო დრა; რომ ცხვარმა მგელი შაქამოს. კაი ვაჟეაცია. ცოტას ერთი მიზეზი აქვ: ქალის გულისათვი ვაჟეაცია სახელი როდი უნდა გაიფუჭოს. დიაცი მითხაო შენ, წუტი დიაცი, იმის გულისად აუგი ათქმევინოს თავის თავზე ვაჟეაცია.

ივანე. მე ეგ არ ვიცი, რას ამბობ? რა დიაცი, ვინ დიაცია?

შუ შანა. ჩინთამ მათურელს ბახას ცოლი წართო, მეორე წელია შინა ჰყავ.

ივანე. როგორ ცოლი, რას ამბობ, კაცო, ჯვარდაწერილი ცოლი?

შუ შანა. ესთქვათ, ჯვარდაწერილი არ იყო, მაგრამ ხელდადებული იყო ბახაისა და ჩინთამ კი გაიტაცა.

ივანე. ჰო, ეგ სხვა საქმეა, ალბად ქალსაც უნდოდა და რა ექნა?! ეგ არაფერი, დედა ვაცხონე ჩინთასი, იცის მგელმა. აი მე ეგეთი მგელი მიყვარს, ჩემო შუშანავ, ისითა კი არა, ცხვრებს რო მიჭამს. შენ დიაცი არაფერი გგონია, კარგი დედაკაცი კარგი რამ არი და უხეიროს კი ღმერთმა მშვიდობა მისცეს. მაგას როგორ იტყვი, დიაცი რა არიო. ეხლა მე დედაკაცი მყავ, უკაცრავად ვარ ამ სიტყვაზე, რო არ მამწონდეს, ერთ დღეს არ შავინახავდი შინ, ჭიტლაყი და იმისი ჯანი! ცოცხლად ჯოჯოხეთში ვამყოფო ჩემი თავი, განა გიჟი ვარ? სისწორისას ვამბობ, თამარ ნეფის მაღმა...

შუ შანა. (ლიმილით). მე იმას კი არ ვამბობ, ჯიუტო, დედაკაცი არაფერიაო. მე ჯერ იმას ვამბობ — რაზედაც ხელი არ მიუღის ვაჟეაცის, თუნდა რიყის ქვა იყოს, ხელი არ უნდა მიაწვადოს, და მემრე დედაკაცუ?

ივანე. (იცნის). ხა, ხა, ხა, დედაკაცს უნდა მიაწვადოს ხელი ვინც ბიჭია და! შენი არ ვიცი და მე კი ახსარებასავით გიტყვი — დედაკაცივით გულს არა გამინათლებს. ლაშარს რო ვიყო, სუ იმათკე მიჭერავ თვალი, სმაც მავიწყდება, ჭამაც, ხა, ხა, ხა!

შუ შანა. მეტის მეტი — რეტის რეტიო, ბუნბულავ, ნათქომია ძველთაგან. ლექსი მაინც არ გაგიგონია:

„ღვინო კი მათრობელი სჯობ,
ძალლი თეოზე მყეფარი,
ვაჟეაცი ამო-გემო სჯობ,
რო გაჭირდება — მჭეხარი,
ჩალად არა ღირს ვაჟეაცი
დიაცთ მიმყოლი, მკვეხარი“-ო.

ივანე. ვამბობ, თორო განა მართლა ეგრეა. ვის მამაძალლს ჩემს თავად ჩემი ქედანა და ჭრელია არ ერჩიგნოს, რაც ქვეყანაზე დედაკაცებია, ჩემს დედაკაცს გარდაია, ხა, ხა, ხა..! შე ხო ეგ ლექსი მითხარ, კარგი, მაშ თუ ეგ უთქომ ძველებს, ესეც ხო იმათ ნათქომია:

„ვაჭმე ხინკალო, ხინკალო,
მემრე მარწყვასთან წოლაო“. ხა, ხა, ხა!

შუ შანა. ჰაი, შე კუდიანო, ისივ საით მამასწარ, ხა, ხა, ხა! გავტყდები, რა იქნება, გატეხილი ვიყო. აბა ხორცი ნახე, ძალიან არ მოგვეხარშოს,

(ხმა გარეუან: „ოფი, აქ რას წამოსწოლიბართ. ამ ქოხის კარებს. წადით ცხვართან. წადით! ოჯახისშვილები. შინა ხართუ“)

ორი ვენი ერთად. შალვავ, შენა ხარ? მოდი, ბიჭო. რა სტუმარივით, უცხოსავით გარეთაით იცახი!

გამოსხლა მეორე

იგინივე და შალვა

შალვა. (შემოდის, ცალ ხელში თოფი უჭირავს და მეორე ხელში მგლის ტყავი). მე ვარ და კარგიცა ვარ. ვერ ამოგყარე იმ ჩვენი დაძლუბავის მგლის ჯავრი?

ივანე. (გაკვირვებით). ბიჭოს! ყოჩალ, აი გენაცვალე მა თვალებში! (წამოდგება და ჰკოცის შალვას). გენაცვალე, კლოვ მტრის თავი მოგცეს ღმერთმა! აი, შენი ჭირიმე, აბა, მაჩვენე ე ტყავი აქა.

შალვა. (ტყავს აძლევს ივანეს). აპა, დაიჭი, აი ჩვენი მტერი. მკედარზე მაინც ამაიყარე ჯავრი.

შუ შანა. ღმერთმა ხელი მოგიმართოს, შვილო, კლოვ ხარი ირემი მოგაკვლევინოს რქიანი.

ორი ვენი ერთად. (შალვას). საით რას მაიგდე ხელად?

შალვა. საშავარდნის თავს გადამაუშვი ცხვარი, მე კლდის თავზე ვიჯე, ერთიან ცხვარი რამდაც შამოაფრთხო. წამოვდევ ფეხზე, გავხედე, ოღონდაც ეს მგელი დასჯაჯგურებია ამ ჭედილას დუმაზე, ეზიდება პირთავევე, ის ფიქრი აქონდა, ამ კინჭუხებში ჩაითრევო; მე ხმა, კრინტი არ ამოვიღე, მაშინვე შამოვზიე ჩახმახს, თოფი გავარდა, ბოლი მამეცალა და ვნახე, რომ, სადაც ვესროლე, იმის ცოტა ქვეით ლოდებში კუდი ჩნდა. ოპო, ვსთქვი, მიამა ვუნებაში.

ივანე. რაში მოახვედრიყო?

შალვა. ილლიაში სჭირდა, სიბტყივ იდგა.

შუ შანა. მემრე ჭედილა ძალიან არი დაგლეჯილი.

შალვა. არი და არც ძალიან არი. მივედ, ვნახე, პირიდან დუმის ნაჭრები გადმოსდიოდა.

ივანე. ჰაი შენი რჯული დაიქცა, შე ბოროტო, შე ძალლო, შენა!

შენ ზასჭამე განა ჩემი ცხვრები?! (თავ უსრესს ყურებს, სცემს მუშტს). ვერ ამოგშამდა?

შუ შანა. მაიტა ე ტყავი აქა, არ დაპხიო! მკედარზე რაღა ვაჟკაცობასა სცდი, შე კაი კაცო? (იცინის). მაიტა, ვაჟო! კარგი, კარგი, ეყოფა, ცოდვა არი, რა ქნას ე, ეგეც ვაჟკაცია, ეგეცა ნალირბის, ცდილობს ლუქმა როგორმე ვიშოვო, შიმშილით არ მოვკვდეო.

ივანე. ცოდვა არი?! ვაჟკაცია?! ჩემი ცხვრები კი არ იყო საცოდავები, რო სჭამდა?! თუ ვაჟკაცია, წავიდეს ტყეში, ცოტა სარჩო გაუჩენია ღმერთსა, იშოვნოს და ჭამოს, ჩემს ოფლს რას ეტანება? იმისთანა ვაჟკაცები ფეხებზე მკიდია, რო მზაზე სხვისა სარჩოს იტაცებენ.

შუ შანა. მაიტა, შაიტა, ვნახო ერთი. ხვადია თუ ბუკნა?..

ივანე. (აძლევს ტყავს). აპა, ნახე, რაკი არ აგიყენებს მაგისი ტყავი, რაც ცხვრები დაგიჭამა.

შუ შანა. არა უშავ, მაიყვანეთ ჩემთან ჩემი მონადირე ბიჭი (უსვამს ხელს თავზე, უწყობს ბეჭედსა). იუქნა ყოფილა ეს მამაძალლი, რა კარგი ყურები ჰქონია, რა კარგი ტოტები ჰქონია ამ ქურდაცაცას, ამას! მოქლეს ეხლა და როგორ-ლა უნდა ინადიროს!? (ივანეს და შალვას). ლექვები ჰყოლია, იმიტომ უზარალე-ბია ცხვარი.

შალვა. ლექვების დედაა, ძოლან იმ საშავარდნეს პირდაპირ რო ლექი-ანია, იქით წქავ-წქავი მოდიოდა. მგონია კიდეც გიამბე, ივანე?

ივანე. ჰომ, სთქვი, მართალია.

შუ შანა. ეგრეა. აი ეს ხო ნალირია, მგელია, მტაცებელია, მჭამელი სხვისა სარჩოსი და როგორ უყვარს თავის შვილები, მოგექლეინათ შვილების გულისათვი, ეგებ იმათ რამ მიუტანო, სიმშილით არ დამესოცნენო... აბა მო-დით და გავამტყუნოთ, რა ექნა მაშ ამ ბეჩავსა? მართალია, გვაზარალა, გუ-ლი გვატკინა, ზაგრამ მაინც ისივ იმას ვიტყვი: რა ქნას, ნადირია, ჩენ ამაზე მდიდრები ვართ, მეტი ჭევა გვაქვ, მეტი მოხერხება, ამან ემის მეტი არა იცის, ეს დაუწერია ამისთვის ღმერთსა.

შალვა. მართლა, ბიძავ, გამიგონია, ღვთისაგან აქვ შაწერილიო.

შუ შანა. მამაჩემმა იცოდა, იმ მამიჩემის ცხონებამ, ქორი რო ქათამს გაიტაცებდა, თუნდა იმის ცხვირწინაით, ხელს არ აუქნევდა: წაიღოს, მონა-დირეა. აბა, მამაჩემი თვითონაც მონადირე იყო განთქმული და ალბად იმით თუ ებრალებოდა, თავის თავი აგონდებოდა, იცოდა, როგორიც არი მონა-დირის გული. დედაჩემმა დაუწყის წყევა-კრულები: შე სულელო, შე გადაყრუ-ებულო, რამდენიც დაპბერდი, იმდენი თავშიით ჭევა გამოეცალაო. რად წაა-ლებინე ქორს ე ქათამიო!—მეწადა, მინდოდა და იმიტომაო.

შალვა. მაშ სიზმარს არ დაეჯვრება, ბიძავ?! შე რო წუხელ საკვირვ-ლად ცხადად ვნახე და არ გიამბეთ კი—დაიცა რაზე ამიხდებაო, ვიფიქრე ჩემთვი. ერთი შოლტი საქალმე მეჭირა ხელში, უნდა ქალმები დამექეთა იმისა, ვაბრუნებდი ხელში, ბეჭვი როგორილაც სხვანაირი ესხა, არ იყო საქონლის ტყავი, მაინც კი უნდა ქალმები დამექეთა. დღეს რო გავატყავე ეს მგელი და ცხვირში ხელი მოვაცლე, ავსწიე მაღლა, ტყავმა ქანტურობა დაიწყო, მაშინვე ის სიზმარი მომაგონდა. დიდება, შენთვისა, ღმერთო, ცხადად ადგა ფეხზე.

შუ შანა. სიზმარი, შვილო, დაცდაზე.

ივანე. ნამდვილია, ეგრეა, უნდა ალლო, მხარი აართვა სიზმარს; სიზ-მარი უმსრო არ არი.

შალვა. ეპ, შენი ჭირიმე, ჩემო თოფო, უთუოდ კაი თოფი გამამადგა, ივანე, ეს თოფი, ძალიან კაი პირი აქვ, ძალიან შხამიანი. (თან სწმენდავს თოფს).

ივანე. კაი ფასიც მიეც, ციცის ტერფალიანი მაუარი კარგია.

შუ შანა. რა მიეც? აბა მაჩვენე. (შალვა აძლევს თოფს შუშანას).

შალვა. ოცი თოხლი და ათი მამგე ცხვარი.

შუშანა. (სიძვავს თოფს). კაი რკინაა, ღმერთმა მშვიდობაში მოგახმაროს. პაი გიდი დროებავ, ჩეენს მამა-პაპას მშვილდ-ისარი, ბოძალდი ჰქონია თოფად და აბა სად ესა და სად ისა:

..თოფმა თქეა-- ჩემსა წამალსა
შვიდ-პირად უნდა დუღილი,—
შორს ვიცი კაცის სიკვდილი,
ზედ ვიცი ჭექა-ქუხილიო..

თოფით ომს ლაზათი კი აქვ, მაგრამ ტყვია ოხერი ბევრს კაი ყმას აფუჭებს წინასწრობით. სწადიან თავი სცადოს, მაგრამ სანამ საქმე საქმეზე მიღება, სანამ მელავს გაპრჯის, მანამდე ჰქლავს. ვაუკაცის საცდელი ხმალია, მელავიც ხმალში გამოჩნდება და გულიც.

ივანე. ეჭ, აბა ჩემი თოფიცა ვნახო. (ეწვდება კედელზე ჩამოკიდებულ თოფს). ამასთან შენი მაურა ვერ მოვა, იმისო, ეს სხვა ჯურაა....

შუშანა. ეგ სხვა რკინაა, ჩარმაა. ნათქომიც როა ლექსი:

..თოფჩი თოფი სჯობ ხირიმი,
მემრ ჩარმა გვარშარეულიო..

(კულისებში ტირილის ხმა ისმის: „ვაკმე, თქენი ჯავრი! თქე რჯულძალლებო. გაწყდეს თქევ- წი ხსენება. ღმერთმა ნურა კარგი გახოლებინოსთ. დაგლაბტოსთ და დაგშამათოსთ იმ გმირმა კოპალამ!“).

ყველანი. (ერთხმად) ეს რა ამბავია? (წამოდგებიან ფეხზე).

შუშანა. დედაკაცის ხმაა. რაღაც ცუდი ამბავია.

ივანე. ილანძლება.

შალვა. გაჯავრებულია, ვინ უნდა იყოს ამ დროს? (ხმა გარედან: ..სად ვინა ხართ, ადარავინა ხართ ქრისტიანი!).

ყველანი. მოდი, შინა ვართ, ვინა ხარ?

გამოხვლა ზესაზე

იგინივე და გულქანი

გულქანი. (აქვს დასისხლული პირი. ხელში თოფი უჭირავს). ვაკმე, ამამეარდა ზული!

ყველანი. რა არი? რა ამბავია, ქალო?!

გულქანი. დაიცათ, სული ამამაქცეინეთ, თქენი ჭირიმეთ. (დაეყრდნობა თოფს ტუჩზე).

შუშანა. ეგ რა ამბავია შენს თავს? ეგ რა არი?

შ ვ ა ნ ე და შ ა ლ ვ ა. თქვი ჯერა და მემრე დაისვენე. რა აშბავია?

გ უ ლ ქ ა ნ ი. თუ კაცები ხართ, არც თქვენა გცალიანთ დასასვენებლად და არც მე: ქისტებმა აგვიყლეს, კაცის ჭაჭანება არ არის სამთოებში; მაზლი მამიკლეს – ელიზბარი. (ქვითინებს).

შ უ შ ა ნ ა. ვაჲ შენ, ჩემო თავო, ნუმც გამიგონავ!

ი ვ ა ნ ე. ღმერთმა ჩემს მტერს მისცეს! საწყალი ელიზბარი!

შ ა ლ ვ ა. ვაჲ დედას მტრისას!

გ უ ლ ქ ა ნ ი. ჩონთაის ბინა სუ აიკლეს, საქონი გარეკეს, მზევინარიც წაიყვანეს. ღმერთმა ეგები კარგი არა აჩვენოს, ეგებ დაულიოს წილ-ბოლო იმ ჩვენმა მთავარ-ანგელოზმა, იმ ტურფამ თამარ ნეფემ ბახასა, ის მაუძღვა წინ ქისტებს.

შ უ შ ა ნ ა. ჯავრი პქონდა. აი დავწვი იმის გამდელი, შამირცხვა იმის ვაჟეაცობა! მემრე რა პგულავ?

ი ვ ა ნ ე. უყურე, უყურე შენ იმ ძალს, მოღალატეები შინაითაც გა-გვიჩდენ?

შ ა ლ ვ ა. გარჯულდა გაურჯულებელი.

გ უ ლ ქ ა ნ ი. უქეთურს მზევინარის ხელში ჩაგდება უნდოდა, მაგრამ ტყუილად, ქისტი ჯოყოლა დაპეპტრონდა იმას... ეგებ არა კეთილი ნახოს იმ შავის მიწის ჩამოშაშლელმა... მეც ხანჯრით დამჭრეს, ქალს გავები, არ ვანებებდი, ელიზბარისად მაინც მარჯვენა კი არ მოვაჭრეინე... ეს თოფიც იმისია, გამოვიტაცე.

შ უ შ ა ნ ა. სად იყო ჩონთა?

გ უ ლ ქ ა ნ ი. კაცები სუ ქორწილში გაიკრიფნენ, ამაღამ ნეფიონი მაუვა ყეინიაანთ. ცუდი მხარი ეტყვის, მაგრამ საით რას უშველს, იმას ვინ შაა-ტყობინებს?

შ უ შ ა ნ ა. ნუ ვგვიანობთ. აბა, ბიჭებო, თოფი მაისხით.

გ უ ლ ქ ა ნ ი. აჩქარდით, თქვენი ჭირიმეთ, გზა შავაჭრათ, თუ ვეცადე-ნით, წინ მოვასწრობთ. ისინი ფშავლების სალაშქრო გზაზე წამოვლენ.

ი ვ ა ნ ე. წავიდეთ, წავიდეთ, ნუ ვგვიანობთ!

შ ა ლ ვ ა. მე მზასა ვარ, არიქათ, სირცხვილს ნუ ვჭამთ!

შ უ შ ა ნ ა. ეგ რჯულძალლები, მე ვიცოდი, რო შარშანდელს ჯავრს არ შაგვარჩენდენ. (ისხამენ ყველანი იარაღებს).

ი ვ ა ნ ე. წავიდეთ, რასაც ვიზამთ, ვიზამთ! აი დედას იმათაა, რომ იქ ვერ მოვასწარით!

შ უ შ ა ნ ა. ჩქარა, შალვავ, ქალმების სწორებისა არ არის, ჩოხა შამაი-კვალთე!

გ უ ლ ქ ა ნ ი. აბათ, თქვენი ჭირიმეთ, ძმა-ძმისადა და ემ დლისადაო. (გადიან ყველანი)

გამოსფლა პირელი

მოქრისი და მზევინარი

(სცენა წარმოადგენს დარბაზს. შუა ცეცხლია. გარშემო გოდრები და კოდები სდგას. ბარცხნით და სამხრეთისაკენ კარებია. ზემოდ კიდობანი სდგას, ქვემოდ დედაბოძის გვერდზე თუნგი და თულუხია. კაჩხაზე თოფ-იარალია. ზემოდ თარო. ბოძზე კალათა ჰკიდია ჯამ-კოვ-ზის შესანახი).

მოქრისი. (ზის კერის პირას, გვერდით აკვანი უდგა, ფეხით აკვანს არწებს. თან ჭინდასა ჰქსოვს). დაიძინე შვილო—ტებილო, დაიძინე, პატარავ, ნანაა-ნანაა, არ შაგაშმევ შვილსა, შგელო, ნანავ-ნანაა, კატავ, აცხა, კატავ, აცხა, შენ აკვანში არ დაგაწვენ, ნანავ-ნანაა. თაგვიც მორბის კუდაბზიეა, ნანავ-ნანაა, მე დავწვები, მე დავწვები—მოიშლერის, ნანაა, არ დაგაწვენ, არ დაგაწვენ, ჩემს შვილს სძინავს კაკანაში, ნანავ-ნანა! (იძახის). ქალო, მზევინარო, სადა ხარ?

მზევინარი. (შემოდის სამხრეთით კარებიდან. პირისახე შუბლამდე და ორივე ხელები შეხვეული აქვს). რა გინდა, დედამთილო?

მოქრისი. ხბორები სად არიან?

მზევინარი. ჰალაში სძოვენ, კარგა არიან.

მოქრისი. თვალი გეჭიროს, დედაშვილობას, მგელი არ მიგვიწვდეს, რაც ვიზარალეთ, ისაც გვეყოფა ზარალად. არა პნახე კაცი?

მზევინარი. ვნახე.

მოქრისი. არა გითხრა რა?

მზევინარი. ხმაც არ გაუცია, განა არ იცი იმის ამბავი! შავი ნახშირის ფერი ედო, სწორედ არც კი შემომხედა. ცხენი ბალაზზე დააბიო კი მითხრა, თითონ ელიზბარის სატირლად წავიდა.

მოქრისი. აბა, მაგ ჩემთავმამკედარს, სრულ იმას ჩავჩიჩინებ—დაანებე, შვილო, თარეშობას თავი, თვისი სარჩი საქმაო მოგცა ღმერთმა, იმას მაურეო. არა, დედავო, ჩემი ლაშარი-ჯვარი რასაც მიბრძანებს, ისე უნდა მოვიქცეო. ჩვენის ბატონის ბრძანებას ვერ გადავალო. გადაიმტერა მთელი საურჯულოვე.

მზევინარი. შენ დედა ხარ, ჯერ შენ არ გიგონებს, მე—ცოლს რას გამიგონებს!?

მოქრისი. მაიტანს თითო-თითო მაუნათლავის მყრალს მარჯვენას და მიაკრავს კოშჩე. არ იცოდა, რომ მოეკითხებოდა? აი ეხლა შენ რადა გაქვს ჩაჭრილი ხელები?! აგერა კიდევ ბეჩავი ელიზბარი, მოუკვდა ჩემი თავი, როგორი ცოლ-შვილი, როგორი დედა გაწირა! (წუწუნებს).

მზე ევინარი. მე განა ესე მოვრჩებოდი, დედამთილო, ჩვენს ფშავლებს რო არ მოესწრო! სალაშქროს ყელს რომ გადავედით, ბახა მომიბრუნდა, მოსტყდეს იმას მარჯვენა, და მითხრა: აბა სადა გყავ შენი სახელიანი ქმარი, ეხლა გიშველოსო. შენ ხო ცოცხალი დამმარხე, ქუდი მომხადე, აღარც შენ უნდა იცოცხლოვო, თუ იცოცხლებ, სასიცოცხლო არ უნდა იყოო და მომიქნია ხმალი, ცხვირ-პირში მიმარჯვებდა, მე პირზე ხელებს ვიფარებდი და ის კი ხმლითა მცემდა. ამ დროს მდევარი მოვეწია, თოფების ხმა მოისმა. ყველანი აირ-გაირიენ და მეც თავს ვუშველე.

მოქრისი. ის მაშინებს, შვილო, ვაი თუ ქრისტიანის სისხლში გაერიოს, ურჯულო მაინც ურჯულოა. არ გაუშვებს ცოცხალს, შამააკვდება ის არსამყოფო ბახა. ქისტებისა კი არა, უფრო იმის ჯავრი ექნება, იმ მზებნელის, იმ პირშავის. რა ხელობა დაუჭირია ჯერ, რა ხელობა?! ქისტებს უძლვება წინ ფშავში სათარებოდ!

მზე ევინარი. მეხი დაეცა იმას თავზე, უგერგილო უგერგილობას ჩაიდენს ნიადაგ!

გამოსვლა მეორე

იგინივე, ივანე და გიორგი

(ივანე და გიორგი შემოდიან ხელგადახვეულები. მთვრალები არიან).

ივანე. მშვიდობა სახლსა.

გიორგი. აგაშენოსთ ღმერთმა.

მზე ევინარი. თქვენც მოხვედით მშვიდობით. (ადგება ფეხს).

ივანე. გაგახაროს ღმერთმა.

გიორგი. გიცოცხლოს ქმარ-შვილი.

მოქრისი. უკაცრავად, შვილებო, მე კი ფეხზე ვერ აგიდევით: სიბერე ცნელი ყოფილა.

ივანე. (მოქრის). შენ ვინ დაგემდურება, დედა ხარ ჩვენი, როგორა ხართ, ხო არა გიჭირსთ?

მოქრისი. ღმერთმა გაცოცხლოს, ჩემო შვილო, ვყრივართ დღესნამდე.

გიორგი. ხომ არა წაგიხდათ?

მოქრისი. არა წაგვხდომია, გადლეგრძელოს, ჩემო შვილო.

მზე ევინარი. რაც წაგიხდა, ის რაკი არა ქმარა ზარალად!

გიორგი. (ჩაფიქრდება). ჰო, ჰო, ვიცი... ვიცი... ეგ არაფერი, ქმარი გყვანდეს ცოცხალი, თორომ მტრის ჯავრს არ შაგაჭმესთ. მართლა, მზევინარო, გუშინ შენი მტერ-მოყვარე ბახა ვნახე, ცხვარში ვიყავ, არაგვის ჭალაზე გზაზე მოდიოდა ცხენდაცხენ, ისეთი ფერი ედვა, როგორც ნახშირი; თავ-პირზე ყაბალახი ჰქონდა მოხვეული, მაგრამ მაინც ვიცან. იმან მგონია ვერ შემამჩნია, გორის პირზე ვიყავი წამოწოლილი.

მზევინარი. მოუსავლეთს წავიდეს. შემჩერე, ბიჭებო, ორგორა ხართ
ან ერთი ან მეორე?

გიორგი. რა გვიჭირს, ვართ.

ივანე. დავდივართ, კარგსა ესომთ და კარგსა ვჭამთ.

მოქრისი. ცხვარში ვინდა დაუყენეთ, ბიჭო, რო თქვენ საქეიფოდ დას-
დიხართ?

ივანე. ეჭ, დედაშვილობას, ცხვრის დარღი ვისა აქვ. ცხვარი არხეი-
ნადა სძოვს მთაზე... ჩონთა სად არი? რამდენი ხანია აღარ მინახავ.

გიორგი. მართლა, დედილო, სად არი ჩონთა?

მზევინარი. იმის გზისა რა გაიგება. დილას განთიადისას ცხენი შაკ-
მაზა და წავიდა.

მოქრისი. უდროოდ დამაბერა შეილმა, შვილებო, უდროოდ. ეს თვა-
ლები მაგის გზის ცქერაში ჩამომიწყალდა. ნეტავი გვეტყოდეს, სად მიდის, ან
შინ როდის დაბრუნდება.

ივანე. ვენაცვლე კარგს ყმას.

გიორგი. ვაჟკაცის წესია.

ივანე. (მღერის, გიორგი ბაძს ეუბნება).

მაშინ კარგია კაი ყმა,

რო დილა ბინდზე დგებოდეს.

გიორგი. (იმეორებს ამ სიტყვებს, ივანე ბაძს ეუბნება).

ივანე. იცვამდეს გრილსა რეინასა,
ომს ვიზამ, ემზადებოდეს.

გიორგი. (იმეორებს).

ივანე. ლურჯაი პხრავდეს ლაგამსა,
ტოტითა ტოტზე დგებოდეს.

გიორგი. (იმეორებს).

მოქრისი. ბერავი, შეიღო, ელიზბარი! სირცხვილია, მეზობლები გაი-
გონებენ. ერთმანეთის გამსუბუქება არ არი კარგი: ჩვენი ჭირი მაგათ ლხინად
მიაჩინათო, იტყვიან.

გიორგი. ხანგავლილია, არა უნდა რა.

ივანე. ეჭ, დედაშვილობას, განა ჩვენ აქ დავრჩებით, ჩვენაც დავიხო-
ცებით. ის უფრო ცოდვა არ არი, რო მემლერებოდეს და არ ვიძლერო? ეჭ,
დარჩეს თუნდა, არაფერი უშავს... მაშ რატომ არას შაგვასმევთ, დედილო,
არაყანი, ვიცი, გეგულებიან?!

მზევინარი. რაღა არაყი გეჭირვებათ, ისეც მთვრალები ხართ, ბიჭო!

ივანე. დაგავიწყდა განა, მზევინარო, ჩემი სიკეთე! რა მინდოდა, რა
მომარბენდა ამ თავმეცვლარს, რატო არ წაგაყვანინეთ ბახასა და ქისტებსა.
დაიცადე, დაიცადე, კიდევ მოდგება ქაჩალი მექუდის კარზე!

გიორგი. ახლა ჩონთა იტყვის, დედაქაცა მყავ, ცოლი და შვი-
ლიო. ვისაგან—ისიც ვიკითხოთ. თუ შენ არა, ხო ვიცი...

ივანე. ჰო, მართალია, მე და ჩემია ღმერთმა, ხა, ხა, ხა.

გიორგი. აბა, ეხლა რაღას იტყვი, მზევინარო, არ არი ეგრე? (ორივენი იცინიან).

მოქარისი. შნობე ყოფნა არა სჯობია? აკი დათრობა არ უხდება ვაჟკაცსა.

ივანე. მოკლას ხარი თივამ!.. რა ვქნათ, ჩემო დედილო, შენი სულის ჭირიმე, მწყემსი ხალხი ვართ, ათასში ერთხელ ძლივდლივობით დავეხრწევით შავს მთასა, შავს კლდეებსა, ჩამოვალთ სოფლად და თუ მაშინაც თვალი არ გავახილეთ, რას ვეგვანებით!

გიორგი. ნუ, დედაშვილობას, ნუ დაგვძრახავთ.

ივანე. (მძერის). ძმობილს ენაცვლოს ძმობილი... (უცებ ხელს იფარებს პირზე. აგონდება მოქრისის დარიგება). ღმერთო, შენ მაპატი!

გიორგი. (სიცილით). რა არი, კაცო, რაღა ენა მუცელში ჩაგივარდა, თუ დაიწყე, დაამთავრე კიდეც.

ივანე. ღროს უნდა მიპყვეს კაცი, ძმაო. (გიორგი თავს დაკიდებს). როგორცა ვხედავ, ექ ჩენ არას მოგვიტანენ. აბა ნახე, თუ ძმა ხარ, ჩენს ჩარექაში აღარა გვიდგა რა?

გიორგი. მგონია კიდევ დაგვრჩა ცოტაოდენი, თითო ყანწი ეგები გაინც გამოგვივიდეს. (ჰისიჯავს ჩახის ქვეშ ყურით ქამარზე დაკიდებულს ჩარექას და იხსნის). აპა, ძმაო, ნახე.

ივანე. მოიტა აქ (ართმევს ჩარექას და აპანებარებს). ვენაცვალე შენს ბარაქას, როგორ ბარაქიანი ყოფილა ეს დალოცვილი! კიდევა მდგარა.

მოქარისი. შვილო, მზევინარო, აბა გაინც არ იშლიან კი, წადი, ბარემ, მოუტანე სუფრა, არაყიც ჩამოუსხი.

ივანე. (გახარებული). ჰო, გენაცვალე მაგ ტკბილს სულში, ჩემო დედილ! უნდა ვაკოცო თვის დედას. (მიდის და ეხვევა ყელზე).

მოქარისი. ბებერილა ვარ, შვილო, ბებერი...

გიორგი. აი შენი ჭირიმე, ჩემო ბებო, რო ეხლა თხოვნა აგვისრულე და ამაზე მეტად აღარ დაგვაღონე.

მზევინარი. (სდგება და მიდის კიდობისკენ). საით ჩამაუსხა, დედამთილო?

მოქარისი. გოზაურშიით ჩამაუსხი, განა კი მეზოგება, შვილო, თქვენთვინ ე მწარე წყალი, მაგრამ ძალიან დაითვრებით, არ დამენახება მთვრალი კაცი. ბებერის კაცას კიდევ უხდება, ვაჟეაც კი აუშნოვებს, დედაშვილობამ.

მზევინარი. ვაძმე, მწარე წყალი რაღა დასაზოგავრია? იქნება ამათ ის იფიქრონ, არ ემეტებათ ჩენთვინაო. (ჩარექაში გოზაურიდან არაყს რომ ჩამოასხამს, ვარცლიდან იღებს გრძელს სუფრაზე ხმიანდის ნატეხს, ყველს და მთაქვს სტუმრების წინ).

ივანე და გიორგი. (ერთად ართმევენ რა სუფრას) ღმერთო, ნაშილის გამჩენო, შენა სწყალობდე ჩინთასა და იმის ყოფა-ცხოვრებას.

მოქარისი. ღმერთმა გიშველოსთ.

მზევინარი. გაცოცხლოსთ ღმერთმა.

გიორგი. (მზევინარს). აი ეხლა ვართ კარგა, როგორც კაცს მაუხდება. ემაგრე, აი! მაღლობელი ვართ. შენ ჩენის გულის მოგებას ეცადე, თორო

შენს ქმარს კიდევ დასჭირდება ჩვენი თავი. წამოდგება კიდევ ლაშარის გორზე ხალხის წინ და დაიწყებს ვეფხვივით რუხრუს: „ჩვენი ლაშარი-ჯვარი ქის-ტეთზე გალშერებასა ბრძნებს და გაემზადენით, ვისაც კი გული გერჯისთო. გაუწყრეს ეს ლაშარი-ჯვარი, ვინც გულს ძალა დაატანოთ. არ გეპატიჯებათ, ვისაც გული არ გეუბნებათო...“ ჩვენც მაშინ იმას ვიტყვით: არ გვერჯის გული და ვერც წამოვალთო, ვერ გამოგყვებითო. ენახოთ, თუ შენს ქმარს მაშინ მარტოკას არ მოუნდეს ქისტეთს ჩაქჩაკი.

ივანე. ჰო და ჰო, მე და ჩემმა ღმერთმა, უთუოდ არა სტყუი, გიორგი.

მზევი ნარი. არა გინდა, დედისშეილო, ჩემი კაცი მარტოკა რა ცოტას დაჩაკაჯებს, ნუ გეშინიანთ, იმას გზა არ აერევა.

გიორგი. სუ, ვაუო, არცა რა ისითაა, როგორც შენ მაგწონ.

მზევი ნარი. მე მამწონ თუ არა, ეგ სხვა არი და ის კი ვიცი, როგზა არ აერევა.

ივანე. მარტოკა მაინც რას იზამს, თუნდა გზაც არ აერიოს?

მზევი ნარი. (ლიმილით). მოახერხებს კიდევ რასმე.

ივანე. მტერს ნურა კარგი, მარტოკამ ბევრი ვერა მოახერხოს-რა. (ასხამს ყანწში არაყს და აწვდის გიორგის). აბა, გიორგი, იძაო, ჩამამართვი ე ყანწი.

გიორგი. კაის ხელს უჭირავ.

ივანე. ჰა, ვაუო, დაიჭი! (აწვდის ყანწს).

გიორგი. რალა ბევრს მაპატიუებ, განა მემრე ველარ მოვესწრობი. დალიე და დავლევ.

ივანე. რაკი შენ არ დაპლევ, დავლევ კი არა, ღმერთსაც გავაგდებინებ. (ილოცება). დიდება ღმერთსა, დიდებული ღმერთი შაეწიოს ჩინთას, იმის ცხოვრებას, ბარაქა მისცეს! (გიორგის). გაგიმარჯოს შენც! (დედაკაცებს). გაგახაროსთ თქვენც!

მოქრისი. ღმერთმა გაცოცხლოს, ჩემო შვილო!

მზევი ნარი. გადლეგრძელოს ღმერთმა! (ივანე უსხამს არაყს გიორგის და აწვდის).

გიორგი. დიდებული ღმერთი შაეწიოს ამ ოჯახს, კიდევ თქვენც, აქა ბრძანებულთ. (მოქრისის). მოიხსენოს კურთხევით შენი იმა ბეწინა, დედილო, გაანათლოს იმისი სული! (ივანეს). კაი ვაუი იყო და სახელიანადაც მოკვდა.

ივანე. ღმერთმა მაიხსენოს! ვიცი, ქისტეთს ლაშეარში მოკვდა, გაგიმარჯოს, რო ის კაი ყმა იყო. ცოტად კიდევ მახსოვს, მე პატარა ვიყავ, ის დახარებული ვაექაცი იყო მაშინ.

მოქრისი. (ამოიკვნესებს). მოიხსენოს ღმერთმა, იმის მოსვლამდე გაცოცხლოსთ თქვენ კი... იმის სიკედილმა მომიკლა მე გული და ეხლა ამ წყლულზე კიდევ წყლულს ჩინთა მიმატებს. ვაპმე, გული რაღმე შემომკვნესის, საწყინარი მხარი მეუბნება, მისნად გადამაქცია შვილზე ფიქრმა... დამცინებთ კიდეც ბებერს.

ივანე. ჩვენ აქით არსად წავალთ, მინამ ჩინთა არ მოვა. იმას არა უშავს, დედილო, ტყუილად გეუბნება ცუდი მხარი. (ილოცება). ღმერთმა აღლე-გრძელოს ჩინთა.

გიორგი. ლმერთმა გაგიგონოს, ამინ, ადლეგრძელოს.

მოქრისი. თქვენც გადლეგრძელოსთ, ჩემო შეილებო. (მზევინარს). შენ, შეილო, ხბორებს მიპხედე, მგელი არას მიგვიწვდეს.

მზევინარი. ეხლავ, დედამთილო, ვაჰმე, მე სრულაც გადამივიღა გულიდან! (აგდებს აკვანს და გადის, შემოდის გულქანი წინდის ქსოვით).

გამოსფლა მესამე

იგინივე და გულქანი

გულქანი. (მოქრისის გაკვირვებულის კილოთი). დიდიავ! ჩონთა მოდის.

მოქრისი. სადა, შეილო?

იგანე და გიორგი. მარტოკაა?

გულქანი. არა, წყალს გამოხდა და პირალმა შემოემართა, ვიღაც კაცი მოჰყავს, ცხენი ცხენზე ჰყავს გამობმული. (გიორგი და ივანე გაიცემორებიან დასავლეთის მხრით კარებისაკენ).

გიორგი. (ივანეს). გაპხედე, ჩონთაა! (ივანე უცემრის). ნამდვილად ის არის, ჩვენ ნუ დავენახვებით, აქ სამ დავიმალნეთ, ვნახოთ, რა ამბავი იქნება.

ივანე. კარგი იქნება. სად დავიმალნეთ?

გიორგი. აი გოდრებს უკან გადავძვრეთ. (ორივენი საპურე გოდრების უკან იმალებიან).

გამოსფლა მეოთხე

აგინივე, ჩონთა და ბახა

(ჩონთა დერეფანში შემოდის და თან ბახა მოჰყავს თავპირგასისხლული. თოკით უკან ხელებგაკრული. ჩონთა იარალებს დერეფანში დაჰკიდებს).

ჩონთა. (დერეფნიდან). დედავ! არა ხართ არავინ შინა? გამოჩნდით კარში!

მოქრისი. (დგება ხანხალით). ვაჰმე, წელი! ჩონთავ, შეილო, შენა ხარ? (გადის დერეფანში, სახლის კარები ლია რჩება, ასე რომ ყველაფერი სჩანს). ეგ ვინდა მოგიყვანია?

ჩონთა. ძალიისა, დედავ, განა რამ იკითხვის?

ბახა. ჰაი, ჩონთავ, ჩონთავ! შაგრჩეს! შაგრჩეს! გახსოვდეს კი ეს დღე, გახსოვდეს, ლმერთი ციდან ყველაფერსა ჰედავს!

ჩონთა. დიალაც რო ჰედავს. (დედას). შენ, დედავ, წადი და როგორც იცოდე ძალებისათვის სალაფავი, სწორედ ისეთი ააღულე და გამოიტანე, რომ ამ ძალს გეჯით დავუდგა.

მოქრისი. დაანებე თავი, დედა გენაცვალოს, შეილო, გაუშვი, წავიდეს თვისი გზაზე.

ჩონთა. მანამ ჩემის გაშა-პაპის წესს არ დავუყენებ ამ ძალლს, მანამდე ვერ გავუშვებ; მემრე წავიდეს და იაროს ქვეყანაზე. მაშ განა შინ შავინახავ! მაგას რომ მირჩევა, დედავ, იცი კი ვინ არის ესა?

მოქრისი. რა ვიცი, შვილო, ფშაველს კი ჰგავს, სხვა მე არათერი ვიცი.

ჩონთა. რო იცოდე, მაგას კი არა, მაღლობასაც მეტყოდი, მაგრამ არ იცი და ნიადაგ მაგას მირჩევ.

მოქრისი. ვინ არის, დედაშვილობას, იქნება დიდი რამ დანაშაული აქვს ჩვენთან?

ჩონთა. ქისტების წინამძღვარი. ამას შენი რძალი უფრო იცნობს, ცნობის ლიშანი ხელებზედაც ეტყობა.

მოქრისი. ჰო, ჰო, გავიგე, შვილო, გავიგე. ვინ იცის, შვილო, იქნება თითონაც ენანება, აღელვებული კაცი ათასს რასმე ჩაიდენს.

ბახა. ბახას ჯერ ისეთი საქმე არ ჩაუდენია, ბოლოს ენანოს. მე სასინანულო არა ჩამიდენია. ეგ მალამო ჩემის წყლულის წამალი არ არი, სამადლო არა მიჭირს რა. დედავ, შენს შვილს მაგას კი ნუ ურჩევ, თუ ვაჟკაცია, ის ურჩიე—მამკლას და ჩემი თავსისხლიცა ზღოს.

მოქრისი. (ჩონთა). გაუშვი, დედაშვილობას! შენ დამარხე დედაშენი, შვილო, ეგ ეყოფა შაგას სირცხვილადაც, მაგაზე მეტი სასჯელი მაგას არ უნდა, ხო წაგირთმებია ცხენიც, იარალიც და ხელებშაკრული შინ მაიყვანე. ან შენ რაღას ეძებ მეტსა?

ჩონთა. ჯერ კიდევ აქლია, ეგ ცოტაა... (ბახას). მოგქლა? იქნება სიკვდილი გირჩევნია სირცხვილის ჭამას? თუ მაგდენიც იცი, ღორი, ფშავის ხევს რადა ჰყიდი ქისტებზე? შაგაზე მეტი სირცხვილი სხვა რომელია?

ბახა. შენ თითონ ღორი და უნამუსოვ, შენგანა ვყიდი, შენის მეტი არცვინ გამიყიდია ქისტებზე.

ჩონთა. ხელები გაქეს შაკრული და არაფერი გეზღვის, თორო მე ვიცოდი, როგორც გაზღვეინებდი...

ბახა. მაშ რატომ არ გამიხსნი ხელებს და რატომ არ მაზღვევინებ? სირცხვილი შენთვის, სირცხვილი!

ჩონთა. ადრე მოინდომე?! ჯერ მოითმინე კიდევ. (მოქრისი). დედავ, შენ, რაც გითხარი, ის გააკეთე.

მოქრისი. კარგი ერთი, დედაშვილობას.

ჩონთა. შენი რძალი სად არი? (ბახა ამ ღროს იჩმუჩნება, ცდილობს თოკიდან განთავისუფლდეს, მღელვარება ეტყობა სახეზე).

მოქრისი. ხბორებთან წავიდა. (გვერდზე გასცემის). აგერ, მოდის კიდეც.

იგინივე და მზევინარი

(აღელვებული გაივლის, იცნობს ბახას, მაგრამ არც ქმარს, არც ბახას ხმას არა სცემს).

ჩონთა. (მზევინარს). შენ, ეი, წადი, ცხენები ბალახზე წაასხი!

ბახა. (რა დაინახავს მზევინარს, ჰლელდება, იწევს და იხსნის ხელებს, მიეტანება ბოძე ჩამოკიდებულს თავის იარალს და ჩამოიღებს). დიაცურად ყოფნას ჩვეული არა ვარ! (ხმალს იძრობს ქარქაშიდან). ჩინთავ, სიცოცხლე ან სიკვდილი!

(გიორგი და ივანე გამოვლენ საფრიდან და გადუდგებიან ორივეს შუაზე).

ივანე. რას სჩადით, კაცებო, სირცხვილია თქვენთვის!

გიორგი. ბახავ, ხმალს ნუ იღებ, ჩააგე ქარქაში.

ჩონთა. სადიაცევ, ხმალსაც იღებ ჩემზე?! (იძრობს ხმალს და ყუია იბრუნებს). გაუშვით, ნუ იჭერთ, პირით შენი ხმალი და ყუით ჩემი!..

მოქრი ისი. (ჩონთას). შენის ვაჟკაცობის ჭირიმე, შეილო, მოითმინე, გაუგონე თავის შშობელს დედას!

ივანე. (ჩონთას). ჩონთავ, შენს ვაჟკაცობას არ ეკადრება. განა ჩონთას ხმალი წარამარად უნდა ამოლიოდეს ქარქაშიდან?! ვაჲ, დედას მტრისას! არ მეგონა, თუ შენც მაღლე ასჩქარდებოდი.

ჩონთა. სასიკვდილოდ არ ამომილია მე ხმალი. მარჯვენა მომტყდ თუ მე მაგის სისხლში გავერიო... არა, უნდა ყუითა ვცა თავში და ცნებაზ მოვიყვანო. ქათამს თუ თავში არ დაპკარი, საფქვავს „აქშა-აქშაობით“ არ დაანებებს თავსა. აქამდის ჩემს ხელში არ იყო, თუ სიკვდილი მინდოდა ნებისა, ვინ იყო დამშლელი?

ივანე. ჩვენ ყველათა ვნახეთ ჩენის თვალით, რომ შენს ხელთ იყო და შინაც მაიყვანე შაკონილი. მაგაზე მეტს სასჯელს ღმერთიც ვერ მაიგონებდა დიდის დანაშაულისათვის. თუ ესმის მაგას, ეგ ეყოფა სასჯელად, ეგ სიკვდილია მაგისათვის და ცდილობს კიდეც თავი შამოგაკლას... მაგრამ ნუ, ნუ! ჩვენ რაკი გავიგეთ, ვითომც მთელს ფუშვის ხეესა სკოდნია.

გულქანი. (ჩონთას). შენ, ეი, კერპო! ჩააგე ხმალი და წამოდი შინ. (ბახას). შენ, ძალლო, მაინც ძალლად იცხოვრებ და ძალლად გადაპლრძები. გაგიწყრეს მამიჩემის სალოცავები! იმათ მოლალატე ხარ და სამაგიეროს გადაგიხდიან. არ შაგარჩენენ ფუშვის ხევის რბევას... მოლალატევ, მამა-პაპათა საფლავ-სამარის მაგინებელო, ლაფი შენს ულვაშს! (ჩონთას). წამოდი, შინ წავიდეთ! წამო, რას უყურებ, რალა გინდა იმ უბედურისაგან, რას გამოელო? წავიდეთ! (ებლაუჭებიან ჩონთას ივანე. გულქანი და მოქრისი. შემოჰყავთ სცენაზე).

ჩონთა. საკვირველია, ღმერთმანი. რას მეზიდებით, რას მებლაუჭებით, მე არსად გავიქცევით...

ივანე. ვიცით, განა არ ვიცით.

გულქანი. გავიგეთ, მაგრამ სჯობია შინ იყო.

მოქრი ისი. შვილო, რად დამალონე, გენაცვალოს დედა, შენმა ელდამ ლამის გადამიტანოს. დედა ვარ, შენი მშობელი, გამიგონე.

ჩონთა. კარგი, აქედან ფეხსაც არ მოვიცვლი, წადით და ცველაფერი ჩააბარეთ, იარალი, ცხენი და უნაგირი, წავიდეს; მე ის აქ მუშად, ყმად და მოჯამაგირედ არ მომიყვანია. ხოლო რომ ძალლის სალაფავზე არ დამაბმეინეთ, ეგ თქვენი ბრალია. ჩემის მამა-პაპის წესი არ ამასრულებინეთ და მაგის მოპასუხედ თქვენ უნდა იყოთ ხატთან და ღმერთთან.

ივანე. რაც შენ საქმე დაგიმართნია ბახასათვის, სალაფავის ჭამაზე მეტია.

გულქანი. დამმობამ, ეგრე სჯობია. ეგ ეყოფა მაგას სირცხვილად.

მოქრი ისი. ეგრე, გენაცვალოს, შვილო, დედა, ეგრე სჯობია.

ი ვ ა ნ ე. ჰო, გენაცვალე სულში, მოდი, გადმოგეხვიო, გაკოცო. (ეხვევა და ჰქონის). გიორგი იქვეა, იმ ძალს არ ეშვება; კიდევ იზიდება და იჭერს, მაგრა მომაკვდავმა რა ქნას, ფეხები მაინც არ გაიქნიოს! (ყველანი გარედ გადიან. ხმა ისმის გარედა: „წადი, წადი, კარგი, გეყოფა მაგდენი სუბარი!“).

ჩ ო ნ თ ა. (მარტოდ). ჰო, ჩემი ბრალიც ბევრია. არც სამართლიანად მე მოვიქე. სხვის დანიშნულთან მე რა მესაქმებოდა, მაგრამ გულია ეს ოხერი და მნაშავე. მამეწონა, შამიყვარდა. გაბეჩავება გავბედე. რეტიანს ცხვარს დავე-ფერე. საქმე ვეღარ გავიგე. მარტო ერთი საფიქრალი ეგ ოხერ-ტიალი დიაცი გამიხდა. მე რო ვიყო ბახას ადგილას, იქნება უარესი საქმე ჩამედინა. არა სტყუის, ვის არ მოსწონ და არ უყვარს თავისი თავი, ვის არ ეძვირება თა-ვისი ნამუსი! გული, ეს გული არ ემტერება ბახას, მაგრამ საქმე ბოლოს ისე მოვიდა, უნდა ვემტერო... უნდა, უნდა! დასასჯელია მაინც. რატომ არ ეცადა თითონ ამოეყარა ჯავრი? ქისტებს მისევს... აქა მტკიცა მე გული!..

გამოსვლა შესუთხ

(გულქანი შემოდის)

ჩ ო ნ თ ა და გ უ ლ ქ ა ნ ი

გ უ ლ ქ ა ნ ი. რაღასა ჰბობოქრობ? შენ ძალიან თავსაც ნუ გამოიდებ, თორემ ხმალსაც შემოგხსნი, კარგადაც გაგსილაქავ. (ულირებს ხელს სიცილით და ებდაუჭება ხმალებე). შენ მართლა თავიც მოგწონს, შამაიხსენ ე ხმალი! შენ რა ლირსი ხარ ხმლისა. შე სადიაცევ! მოიტა ხმალი ჩქარა, თორო მოგაშორე თავი!

ჩ ო ნ თ ა. აი დედაკაცის ჭევა! შენ გული გემლერება და ჩემსას არა ჰკი-თხულობ. მოიცა, თუ ლმერთი გწამს, ჩემო გულქანო, სამასხარაოდ არა მცალიან.

გ უ ლ ქ ა ნ ი. რა გაჯავრებს მაშ, ბიჭო, რას მიჰქარავ?! ეხლავე დაგათი-რებ, ჩემი ძმის მზემა. (იყოფს ჯიბეგში ხელს და ამოაქვს ჯიბიდან მუჭით თხილი). მოიტა აქ შენი ახალოხის ჯიბე. (ებდაუჭება ახალოხის ჯიბეზე და უყრის თხილა). ხა, ხა, ხა! შენ რომ ყველა ჩემსავით გიცნობდეს, ვინდა იტყონდა იმას—ჩინთა ავეცაციან. შენ ხო ბალლივით თხილ-ეკლით სათირები ხარ! რაც უნდა გამწყრალი იყო, მაინც გაგაცინებ, მაინც. (სჭიდებს ხელს ხელზე, ჩინთა ხელს მოუჭერს). ვაჭმე, ხელი ნუ მომტეხე, აგრემც თავს შემოგევლები, გამიშვი და კიდევ თხილს ჩაგიყრი. არ გატყუებ, მიშველოს ლმერთმა.

ჩ ო ნ თ ა. აპა! (უშვებს ხელს). მოიტა ჩქარა, ამოიღე.

გ უ ლ ქ ა ნ ი. მაშ განა კი მოგატყუებ, ვაჟო! აპა, ეს ერთი მუჭა და აპა ესეც კიდევ მეტი. ეს ერთი მუჭა მეტი იმაში იყოს, ხვალ რომ ლაშარს წავალთ, ცხენზე შენ უნდა შამოგიჯდე.

ჩ ო ნ თ ა. უყურე ცერცეტს! ჩემი ცხენი მეც ვერა მზიდავს, შენ მაგო-დენა კიდობანი სათოლა უნდა გათრიო?

გულქანი. ჩემს ჭირს, თუ არ შამამისომ, განა თავისი ცხენი არა მყავს, შევეგაზავ თავის ღურმიშხანს, ავმხედრდები ზედ და თუ ბიჭი ხარ, მომეწევი შენის საქებურის მიმნოთი.

ჩონთა. თუ ცხენი გყავს, შენ კარგო და პატიოსანო, რადღა გინდა სხვის მუნათი?

გულქანი. ლაშარს სრულ თემი აპირობენ შაყრას, მგონია ბახა უნდა მაიკვეთონ, თუ არ ჩაქოლეს... შენ ხო, ვიცი, პური გშიან. ჩემ ჯალაფნი ხინკალს აკეთებენ, ჩვენს გავიაროთ.

ჩონთა. მე პური არა მშიან, ჩემო დაო, დაღალული ვარ, ძილი სუკველას მირჩევნია.

გულქანი. ბევრს ნულარ ამბობ, არ გამაჯავრო, წავიდეთ, ნუ გეშინიან, ბახა მანდ ალარ არის. დიდიხანია გავეგზავნეთ. წავიდა, მაგრამ ვაი იმ წასელას, რო ის წავიდა. (ეჯაჯვურება ჩიხის კალთაზე და მიათრებს კარებისაკენ). ფეხებს ნუ ხიჩებ, წამოდი აქ შენა! თორო სილა ყბაში! (ულერს მარჯვენა ხელს და მარცხენას ჩიხის კალთიდან არ აშორებს).

ჩონთა. ხათაბალა თუ გინდათ, ეს არის კიდევ! (გადიან).

(ფარდა)

მოძმედება მესამე

გამოხვდა პირველი

ბახა, ღვთისო

(სცენა: დაბურული ტყეა. სიჩუმეა. ბახა შარტოკა სჩანს. ხანჯარი აქვს ამოცებული და ხელში იტრიალებს).

ბახა. ერთმა წუწქმა დიაცმა რამოდენა სირცხვილი მაჭამა. საით გადავეკიდე, საით წაგაწყდი! განა ფშავის ხევში დაილია სხვა ქალი, მაგრამ ალბათ ჩემი წერა ესაა! (იმარჯვებს გულში ხანჯარს, უძა დაიცეს). არა, არა, მოდი თავს დავანებებ. ამით ჩემი ცოლი და ჩინთა უფრო ბევრსაც გაიცინებენ. საეშაკოდ რად უნდა გავხადო ჩემი სული და ხორცი! მე არა ვარ ფშავის ხევის მოლალატე, ღმერთო, ხო შენ იცი! მე მარტო ჩინთას მტერი ვარ, ზაგის ჯავრს ვერ ამოვირეცხ გულიდან, თუნდა მთელი ფშავის ხევის სალოცავებიც ეცადნენ. ჰოი, შე უსამართლოვ, შე უნამუსოვ, ცოცხალს შმარხავ განა!? თითქოს ის არ მეყოფოდა სირცხვილად—ცოლი წამართო, ხელშეკონილი მიმიყვანა და ასეთი გაწბილებული და დაჩაგრული დამაყენა თავის კარებზე. მე ცოცხალი ალარა ვარ. მე ორჯელ მოქლულს რომ იტყვიან, სწორედ ისა ვარ. განა სიკვდილი, თავის მოქვლა ძნელია, აი ეს ხანჯარი, (იმარჯვებს გულში წვერით.) ამის მეტი კი არ უნდა, ერთს საათს უკან ალარ ვიქნები, სულ დამავიწყდება მტერიც და მოქეთეც. მაგრამ ჯავრი მტრისა იქაც...

ღ ვთისო. (შემოდის. თოფი ჰყიდია მხარზე და სასწრაფო მხარილივ) ერ, ერ, რას სჩაღი, შე სულელო! (მიტანება ხანჯარზე). ხანჯარს რას ემასხარები? (ეტანება ხანჯარზე). არ იცი, რომ წვერიდან დაწყებული ტარაძე სიკვდილია?

ბახა. ვინა ხარ, ბიჭო, შენ?

ღ ვთისო. მე? ლვთისო ვარ, ვეღარ მიცნობ?

ბახა. ჰო, ლვთისო, შენა? შენ ჩვენი ლვთისო ხარ? რას დადიხარ, ბიჭო, აპ ტყეებში?

ღ ვთისო. მე სანადიროდ დავდივარ და შენი კი, არ ვიცი, რას აკეთებ აქ? ან ამ ხანჯარს რას იტრიალებ და რასა პბუტბუტებ თავისთვის? შენ იქნება ეშმაქმა გიტომა?

ბახა. შენ ნადირობა დახვალ, მე შეშობა ვარ წამოსული. ხანჯარი ისე ამოვილე, წნელები უნდა მომეჭრა.

ღ ვთისო. მე განა არ გითვალთვალე, ღმერთი არ გაგიწყრეს, საეშმაკოდ არ გავხადო თავი. განა არ ვიცი, შენ რაც გაწუხებს, რაც გადარდებს? რაღას ჰყოფმანობ? ჯერ მგონი თოფი თვისიცა გაქვს, თუ არადა აი თოფი, აპა სასწრაფო, აპა საპირისწამლე! (იხსნის და აძლევს). წალი, მტრის ჯავრს ნუ შასჭამ. შე კაი კაცო, თავის მოკვლა რამ მოგაგონა, ახლა მაგით გინდა გაალალო მტერი?! ვინც მოსაკლავია, ვინც შენ მოგქლა, წალი და შენ ის მოკალ, თუ ცოდვა იყოს, ჩემმა კისერმა ზღოს. (იცმეს ქეზზე ხელს).

ბახა. ჰა, ჰმ, მოკვლა? განა ვიკადრებ შაგას, თავს მივეპარო და ქურდულად მოკვლა? თავისიდღეში შაგას არ ვიზამ და სხვაფრივ კი ვეცდები. ვეცდები, მანამ ცოცხალი ვარ; სულ ეგ იქნება ჩემი საფიქროალი, გადავეგები და აძლევიყრი მტრის ჯავრს. არ იცი, ლვთისო, არ გამოგიცდია, რა ცეცხლის ალი ტრიალებს ჩემს გულში, როგორ მეჯავრება. თავიც შამჯავრდა, ჩალად ალარ ნიღირს ჩემი თავი!

ღ ვთისო. ვინც როგორ მომექცევა, ცხაო, ჩეც ისე ზოგექცევი, რა ვქნა. ჩინთამ შენ როდის დაგირახა—შენი საცოლე მიმყავ და, თუ ბიჭი ხარ, მოდი, წაიყვანეო. შენც მიდი, მიარტყი თოფი და უთხარ: ჩემს გაძაუნაძუსოებელს მე ცხელს ტყვიას მივართმევო. თორო რასა ჰგავ, მართლაც რო იფიქროს კაცმა?! ხეალ ლაშარს თემნი იყრებიან და აქა-იქ ყურსა ვწევ, შენ უნდა მოგიკვეთონ. თუნდ მკვდარი, თუნდ შინ მიუსვლელიო. მაშინ რაღაა შენი სიცოცხლე?

ბახა. შაიყარნენ, მამიკვეთონ, არა უშავს. ქვეყნის სამართალს რა ვუთხრა მაშინ, რო გარტო მე მამიკვეთონ და ჩინთა კი არა!... ინას როგორ არ იფიქრებენ, ჩე ცოდვა თუ რამ მაცე კისერზე, თუ მე მოლალატე ვარ, ჩინთასაგან ვარ, იმისაგან, იმისაგან! ღმერთმა ჰყითხოს ჩინთას!

ღ ვთისო. ხვალ, მე იმას გირჩევ, ხატში არ მოხვიდე. ალელვებული ხალხია. მოკვეთას აღარ დაუცდიან, იქნება ჩაგქოლონ, ხომ იცი, რაკი ფშავლები აყაყანდებიან, უერთოდ აღარ დაღვებიან.

ბახა. რომ ვიცოდე, ორიათას ნაჭრად გამჭრიან, მაინც არ დავდგები ხატში მოუსვლელი. მომკვეთონ, ჩამქოლონ, მზასა ვარ. მე სხვა საქმეება მაქვს იქ. საქვეყნოდ ვინც შამარცხევინა, იქვე საქვეყნოდ უნდა ვაზლვევინო. ოპო,

ო პრალსა მდებუნ? თავის გამაბიაბრუებელს სამაგიეროს რად უხდისო? შა-
მირცხვეს მაგათი სამართალი!

ღვთისო. არა, გაიგონე! სამაგიეროსად შენ არავინ გაგამტყუნებდა. მაგიერის გადახდა წესია, რჯულია, სახელია. ჩორთალია, ჩონთა ხალხს უყ-
ვარს, ლაშარი-ჯვრის იმედს ეძახიან. რო შენის ხელით გადაგეხდეინა იმისი
დანაშაული, ხმასაც არავინ ამოილებდა. ხალხი იმაზე ჰდებულის, ბახამ ისეთი საქმე
ჩაიდინა, ანდერძადაც არ გაგონილაო, არადროს არა ქნილაო. ხო გესმის, ეს
სად სცემს?

ბახა. ვიცი. განა მე ქისტები ფშავის ხევს მოვუსიე, —მარტო ერთს კაცს.

ღვთისო. მაინც და მაინც არ არის ვაჭაცის საკადრისიო. შენ ერთზე
გამოალაშერე ისინი და იმათ სხვებსაც ავნენს. შენმა შამოქნეულმა ხმალმა სხვაც
ხო გაკენწლა? არა, სტყუი მაგას კი, შენი ვარ და პირზი იმიტომ გეუბნები,
უხერხული, უმსგავსი საქმეა. ბაგრამ ჩვენ ერთობლივ საგვარეულომ ხეალ ფხა
უნდა გამოვიჩინოთ, ევ ნალი მთელს საგვარეულოსა ჰქვდება, მთელი თემის
და გვარის ჭუჭყია. თუ მოკვეთაა, ჩონთაც უნდა მოიკვეთოს, ჩვენ აგაზე უნდა
დავდგეთ.

ბახა. მე ჩონთას ხვალ თითონ უნდა გავუსწორდე... თითონ ჩემმა ხელმა
თუ არ აზღვევინა, გული არ დამასვენებს, გული მომელავს.

ღვთისო. შარს, თუ გინდა, მე ჩამოვარებდე. დროს შევურჩევ, მიზეზს
მე მივცემ, და როცა საქმე საქმეზე მოვა, შენ შენსას ეცადე გამო.

ბახა. მე მაინც ჩემსას ვეცდები, თუნდა ხმაც არავინ ამოილოთ. მთე-
ლი ფშავის ხევის ქალსა და კაცს უნდა ვაჩვენო ბახას თავის ხელით შაუ-
ლიან თუ არა ჯავრის ამოყრა. უთუოდ საქმე უსისხლოდ არ გათავდება. შენა
ჰანავა, თუ არა. შენ ნუ გგონია—ჩონთა ხომ ბიჭობს გულით—მე ისა მჯობდეს
გულით, ვერა! მკლავით კი მჯობია; მაგრამ ხომ იცი: თუ გულია, მკლავიც
არის მაშინ, თუ გული არ არის, ცარიელი მკლავი ვერას იზამს. შენ იქნება
ისა გგონია, მე მეშინოდეს ჩონთასი. არა, ლაშარი-ჯვრის გამარჯვებამ, ასე
არ მაშინებს მე ჩონთა, როგორც აგერ იმ ქლდეს, გალმა რო დგას, არ აში-
ნებს ის ყორანი, ეხლა რომ ზედ დაჯდა. მანამ ამ საქმეს დამმართებდა კი,
ხათრი მქონდა, ლაშერობასაც ვყიდვილვარ იმასთან და ეხლა კი აღარც მა-
ხათრებს. მაგრამ არ მინდა სისხლი დავიდვა კისრად.

ღვთისო. მაგრამ, შენ რომ ერთი დრო გქონდა კარგი და ვერ მოიხ-
მარე, ეგ დიდი სირცხვილია შენთვის. ხელშაკონილი კი არ უნდა გაცყოლი-
ყავი თან, მანამ დრო გქონდა, ეგ ხანჯარი, ეხლა რო გულში იმარჯვებ, ჩონ-
თასათვის უნდა გემარჯვა, მაშინ დაგიკუნიდი მარჯვენას.

ბახა. ჯერ შენ ბალლი ხარ კიდევ, გამოუცდელი, პფიქრობ—არ ვცდი-
ლობდი. მაშინ აღარ ვზოგადი ჩონთას სასიკვდილოდ, მაგრამ ის თითონ განა
უხელ-ფეხო იყო: ხმალი დამკრა ყუით მკლავში და ხანჯარი ჩამაგდებინა. მერე
ბირდაპირ ძალ-ლონებზე ფარი დამკრა თავში და წავიქეცი. ხელ-ფეხი შეკონი-
ლი მქონდა, გონზე რომ მოვედი. შამებლო არ გაყიდლიყავ, მაგრამ მე სხვა
ფიქრი მქონდა: სულ ხელფეხშეკრული ხო არ ვეყიდლი ერთხელაც იქნე-
ბოდა გამხსნიდა ხელებს და თავისვე კარებზე, რომ იმ უნამუსოსაც ენახა

და ვენახე, მინდოდა იმათ ორთავესი დასჯა. ვაი, რო არ იქნა; არ მოვიდა საქმე ხერხად! ხვალ თუ ხვალე-ზეგ ისევ ის იქნება. პმ!.. მე განა მიწა მიმიღებს, განა სამარე, ჩემთვის გათხრილი, პირს არ შაიკრავს, მე რო მაგათი ჯავრი გამყენებ თანა და ისე მოვკვდე?!

ღვთისო თუნდა სამარემაც პირი არ შაიკრას, სამარემდე ვინ მიგი-ტანს? ზედაც არ შემოგხელნებ მე თითონ და სხვა უარესს გიზამს.

გაზოსფლა მეორე

იგინივე და ჯავარა

ჯავარა. (შემოდის. ზურგზე გუდა ჰერდია და ხელში შუბი უჭირავს ჯოზის მაგივ-რად). ეს ვის ხმაურობაა? ვინა ხართ? (აშტერდება ორივეს. თითქო ჯერ ვერ ამტკნეს და ათვალიერებს).

ღვთისო. ჩევნა ვართ, რძალო, მტერად არ ჩაგვთვალო.
ბახა. დედაჩემია!

ჯავარა. (წყრომით). ჰო, აქამდის კი დედაშენი და ეხლა აღარ. რას და-ხვალ, ბიჭი, შე უქლოვ, შე უკეთურო, აქათ-იქით, რო ვეღარ გაიგე თავისი სახლის კარები! აღარცა რას შინ არიგებ, აღარც გარეთ. ერთი უნანუსო დიაცი გაგიხდა ჭირად. შამირცხვეს, შამირცხვეს ეგეთა ვაჟქაცობა, რო მტერს ვერ დაპხვდეს! თუნდა მკვდარი, თუნდა შინ მიუსვლელიო.

ღვთისო. ხვალ-ზეგამდე მოგვითმინე, რძალო, ისიც იქნება.

ჯავარა. როდემდის თმენა?! ჯერ მე, დედაკაცს, ესეთას დროულსა მკლავს გული... ეხლა სახატოდ ჭალაზე მომდინარი ხალხი თქვენს მოკვეთაზე ამბობს, ქალი და კაცი, სხვა სასაუბრო დაპლევით.

ბახა. არ არის კი, დედავ, რო შენი ბრალიც არ იყოს... შენ კარგა გულზედა მსომდი; მეუბნებოდი: ვინც შენ მოგქლა, წადი და შენც ის მოკა-ლო, წაველ და მეც მოვკალ, შენი სიტყვა არ დავლახე.

ჯავარა. უყურე უგუნურს! განა მე ის გითხარ, ქისტებთან დაიჭირე ზავიო, ურჯულოს ეიმობილეო, — წადი, გადმორეკე ქისტები და ქვეყანა ააკლებინეო! ნიადაგ ეწყინება ხალხს, ნიადაგ მოგვითხვენ, ხატის და რჯულის გამტეხო! ეგ რამ მოგაგონა, ეგ რამ მოგაფიქრა?!

ბახა. ჯავრმა, მტრის ჯავრმა.

ჯავარა. განა სხვაფრივ არ შაგეძლო ჯავრის ამოყრა?..

ბახა. არ შამეძლო, გაჯავრებულმა იმ-ბაშად ველარაფერი მოვიგონე. მე ერთის კაცის ასაკლებად წამოვასხი ქისტები, განა ქვეყნის დასალუბავად!

ჯავარა. ის როგორ არ იცი: მგელი როცა ცხვრის ფარაში შაერევა, ერთს არ დასჯერდება და სხევასაც პირს მიატანს.

ბახა. მაინც ჩემი ბრალი არაფერია, ბრალი მგელს ედება.

ჯავარა. აი ამ უკეთურის თავის მართლებას უყურეთ ჯერ! (ბახას). შენ არ გჭირო ჯაჭვით ის მგელი, რად გაუშვი?! პაი, შვილო, შვილო! ვერ მოიქმე,

ბახავ, კარგა.— კარგი, ეგ ოც არის არის, შინ მაინც არ წამოხვალ? წავიდეთ! არა ჰანხავ თავის ბეჭავს ქოხს, იქნება ცეცხლი ვინმე მოუკიდა! (ამ დროს ყორანი გადმოივლის და თავზე დასჩავლებს). აი დაქნელება და დანელება შენის ხმისა! შენლა გვაკლიხარ და შენც უნდა გვიქადო ჩვენი უბედურება! ადე, წავიდეთ! შინ წავიდეთ!

ღვთისო. (ბახას). ადე, ღაუჯერე დედას, ადე, რაღასა პფიქრობ? თავში უნდა გეფიქრა. თავს სინანული სჯობია ბოლო დროს დანანებასა—ტყუილად არ არი ნათქვამი.

ბახა. (წამოდგება ფეხზე წყორმით). არა, მე შინ ვერ წამოვალ. შინ?! არა; არაღროს! ღმერთთან ფიცი მაქეს. მშვიდობით იყვენით, ხვალ ლაშარსა გნახავთ. (გადის მარჯვენისკენ).

ღვთისო. მოიცა ცოტა ხანს, მინდა კიდევ რამ გითხრა. (ბახა ყურს არ უგდებს, მისდევს ისიც თან).

ჯავარა. შვილო, ბახავ, ბახავ! (მიიფარებს თვალებზე ხელს და ქვითინებს).

(ფარდა)

მოქმედება მეოთხე

გამოხვლა პირებელი

შუშანა, მესაზანდრე, მლოცავნი, საგვარეულონი ბახას
მხრით, გულქანი, ივანე

(სცენა წარმოადგენს მარალს გორაკს, ხებით დაჩრდილულს, ხაოხი, ქალი და კაცი, სხედან, ზოგი ფეხზე დგანან, ზოგი თამაშობენ, ჰსგამენ სასმელს ყანწებით. სდგას დარბაზი სიძმი ქვით დაფარული და ნანგრევი ყორებები მოსჩანს. ყორებებზე სანთლები აწია, წინ ქადა-კურები აწყვია. იქვე აწია სანთლები და აწყვია ხმიანდები, ტყავები და ქადები).

შუშანა. დაუკარ, საზანდარო, დაუკარ და ერთი კარგი შაირიც დამღერე!

სალხი. დაუკარ, დაუკარ, თუ არა და სტვირს დაგიმტვრევთ!
საზანდარი. (პბერავს გუდას, უკრავს სტვირს და თან დამღერის):

შაირი ვიცი იმდენი,
როგორც ვარსკვლავი ცაზედა.
თითონ რაჭველი გახლავარ,
მთიდან გაღმოველ მთაზედა;
დამიხვდა ჯარი ლექისა,
როს დაესდექ ქართლის გზაზედა.
მიქივლეს: ტყვედ წამოგვეურ,
თორემ თავს მოგჭრით წამზედა!
რადა, ბატონო, ვუთხარი,
ნეტა მიწყურებით რაზედა?

ლამარის-ჯვარში შივდიგარ,
 ბატონს ვეახლო კარზედა,
 ვალნინო ფშავლის შვილები,
 ფარ-მალი ჰშვენით ტანზედა.
 არ გამიგონეს, იწყინეს,
 მეც ხელი ვიკარ ხმალზედა,
 თორმეტი მოვკალ, ბელადსა
 სისხლი ვადინე ყბაზედა;
 ხმალს კი სისხლისა, რომ გითხრათ,
 წვეთი არ ეკრა ფხაზედა.

(ხალხში სიცილი ისმის).

შუშანი. ყოჩალ, საზანდარო, ყოჩალ, რაკი ხმალზე სისხლი არ ეკრა,
 უთუოდ სულ გაგიულეტია ლექები. აბა, საკარგ-ყმოდ არაყი გერგება. აბა, პა,
 დალიე, შაგერგება! (აწვდის ყანწს).

საზანდარი. (ართმევს ყანწს). კი დავლევ... გაცოცხლოსთ და გადლენ-
 დელოსთ ყველა, შაგეწიოთ წმინდა ლაშარი-ჯვარი და წმინდა თამარ ღე-
 დოფალი.

საზანდარი. გაგიმარჯოს, გაგიმარჯოს!

საზანდარი. (აძლევს ცარიელს ყანწს შუშანას). ასე მტერი დაგეცალოს...

დალიე, დამალეინე,
 სული ნუ დამალეინე...

კიდო გითხრა:

დალიე, დამალეინე
 ერთი, მეორე, მესამე:
 ესეც რო გაგვითავდება,
 რაღა ვქნათ შენი კვნესამე!

(ამ ბოლოს სიტყვას რომ ამბობს, თან სტვირს ააყოლებს).

შუშანი. (ადგება, მიუხალოვდება და კაფიას ამბობს). შენ მარტო სტვირი დაუ-
 კარ, იმობილო! (საზანდარი სტვირს უკრავს და შუშანა დამლერის უკან ხელებდაწყობილი):

ვინა სთქვა, გაგვითავდება,
 ლაშარს ვართ, განა რაჭასა?!
 ვენაცვლე ლაშარი-ჯვარსა,
 იმის ხმალს, იმის მაჯასა.
 ყველას უხეს აძლევს წყალობას
 და ტანზე აცმევს ფარჩასა...
 სამოცის ცხენის კახური
 აქვე გვიდგია დარბაზსა,
 თორმეტი კოდი ლუდითა,
 გაგება უნდა ამასა.
 მოხუცმა კაცმა გაჯობე,
 აღარ გაჩუქებ აბაზსა!

საერთო ხმა. გაუმარჯოს, გაუმარჯოს! (სიცილი). სათამაშო დაუკარ, საზანდარო, სათამაშო! (შუშანას). ბიძავ, შენი სულის ჭირიმე, აბა ერთი ჩამო-თამაშდი.

შუშანა. ვაი თქვენს შუშანას, დავბერდი, კაცებო, რაღა დროს ჩემი ხანხალია!

საერთო ხმა. არაფერი უშავს, არა!

შუშანა. რაღა იქნება. დაუკარ, საზანდარო!

საზანდარი. ქვე რავა არ დოუკრავ, თუ იცემვებ! (უკრავს).

შუშანა. (იხდის ქუდი). ღმერთო და ჩემო ლაშარი-ჯვარო, ჩემო თამარ ნეფელ, (იცირება მარცხნისკენ, სადაც კოშკი და გალავანი მოსხანს თამარ დედოფლის სა-ლოცვავი.) ნუ შემრისხავთ, ნუ მიწყენთ, გაუმარჯვე ამ ჩემნს ფშავლებსაც! (საერთო ხმა: „გაგიმარჯოს, გაგიმარჯოს!“ თამაშობს, თამაშობას რომ ათავებს. ამბობს): თქვენის გამარჯვებისა, ქუდოსან-მანდილოსანნო, გაცოცხლოსთ, გაამოსთ თქვენი წუთისოფელი!

საერთო ხმა. შეგრჩეს მუხლები! სამუხლე მიგვირთვით შუშანას!

გულქანი. (მიუტანს ყანწს). შენ იმასა სჩიოდი, ბიძავ, მუხლი აღარ მამ-დევსო, და ფეხებს კი არ აკარებ მიწას.

შუშანა. ვაი შენს შუშანას! სადღაა, შეიღო, მუხლი, წავიდა, მორჩა! (ილოცება). გაგიმარჯოსთ კიდევ ყველათა. შაგეწიოსთ იმის მადლი და დავ-ლათი, ვის კარზედაცა სდგეხართ. (გულქანს). გაგახაროს შენც, შვილო!

გულქანი. ღმერთიმც შენს; თავს მიცოცხლებს და შენს შეიღებსა!

ხმა. აღავერდი ვისთანა ხარ, შუშანავ?!

შუშანა. (ადებს ხელს გულქანს მხარხე ლიმილით). უთუოდ, ჩემო ქალო, მო-გირგო, ნუ გამაწილებ.

საერთო ხმა. ჰო, რაღასა პყოფილობ?

გულქანი. ვინა ყოფილობს? თქვენ დაუკარით, თუ არ ვითამაშებ, აქ არ გამოჩნდება?! (საზანდარს). ეე, ცმობილო, სტერიის პატრონო, დაუკარ! (საზანდარი უკრავს. გულქანი თამაშობს, თამაშობას რომ გაათავებს, გადახტება და ქალებს ეფარება).

საერთო ხმა. გიშველა ღმერთმა, გიშველა! სამუხლე აკლია!

ივანე. აბა, სამუხლე, ქალო! ჯარასავით რო ტრიალებ და აამტვერე აქაურობა, არაყიც დალიე, ე!

გულქანი. მეტი რა ღონეა, რაკი მაკისრებთ. (ართმევს ყანწს და ცალს მუხლზე ჯდება). გაგიმარჯოსთ, ლაშარი-ჯვარის ყმანო, მტრის დავლათი ნუ მოგრიოსთ, თქვენი ამჯობინოს თქვენის მტრისას! (და გადაჰკრავს. ყანწს ივანეს გადუგდებს და პირზე ხელს მიიფარებს). ოო, ჩავიწვენ ლაშნი! ე მაგით როგორა ჰსიამოვნობთ? სიმწარით!

ივანე. არ იყო მაშ ტკბილი?! (საერთო სიცილი).

გამოსვლა შეორე

იგინივე და ჩონთა

(ჩონთა შემოღის სრულ იარაღში ჩამჯდარი).

ჩონთა. წყალობა ხატისა, ფშავლებო!

საერთო ხმა. ჩონთა, ჩონთა მოვიდა (ქალებში ჩერტვლი ისმის. ხშირად ახსენებენ ჩონთას, წარმოიშლებიან ყველანი ფეხზე, შუშანა წინ ეგბება).

შუშანა. (ორივე ხელებს მიაგებებს და შემოკვევს ყბებზე). პაი, შე უხეირო ფშავლო, შენი მწყალობელი იყოს! მოგცეს წყალობა ემ ბატონის დავლათმა! რა ვქნა, გაქოცო? ერთი გული მეტყვის—ნუ აკოცებო. მაგრამ უნდა გაქოცო, რა ვქნა, გული თავისის არ დაიშლის! (ჰყოცნის).

1 ფშაველი. შენთანაც წყალობა ხატისა! (ეხვევა და ჰკოცნის).

2 ფშაველი. შენთანაც წყალობა ხატისა, ჩინთაგ! (ჰკოცნიან ერთმანეთს).

3 ფშაველი. შენთანაც წყალობა ჩენის ბატონისა! (ჰკოცნიან ერთმანეთს).

ქალები. მოხვედ მშვიდობით! წყალობა ლაშარი-ჯვრისა!

ჩონთა. გაგახაროსთ ლმერთმა, თქვენიმც მწყალობელია!

შუშანა. უთუოდ გული იმას მეუბნება—ამბავი ალარა გყითხო.

ჩონთა. რადა, შენ გენაცვალოს ჩინთა, მითომ კი არა შაქვს რა დანაშაული.

შუშანა. აბა გულში ჩაიფიქრე, კარგად ჩაიფიქრე... პო, მიცხვდი? თუ კარგი ხარ, სუ კარგი უნდა იყო, თუ არა და, ნახევარი კარგი, ნახევარი ცუდი—ეგ როგორლაც არ მამწონ.

ჩონთა. გავიგე, გავიგე, რასაც მეუბნები, რა ვქნა, შავცდი. შაუმცდარი მარტო ლმერთია. რაც გინდა მიყავით: ხმალი თქვენი—კისერი ჩემი.

შუშანა. უხეირო დიაცის გულისად ვაეკაცმა ცუდი როგორ უნდა ათქმევინოს ქვეყანას თავის თავზე, ვაი დედას მტრისასა! აბა ჩამართვი ეს ყანწი. (ჩონთა ართმევს). მაინც გვიყვარხსარ, ძაინც გულს შენზე ვერ გამოვიცვლით, მაგრამ მე გული როგორლაც მეთანაღრება, ლარლლი მაქვს გულში.

ჩონთა. არა უშაგს, ჩინთა გენაცვალოს! როცა მოწმენდილს ცაზე ლრუბელი გაჩნდება, ქარი შაუბერაეს და გააქრობს.

შუშანა. (იცინის, ეხვევა და ჰკოცნი). გენაცვალოს შუშანაი, მაგის არა სტყუი, ეგ ნამდვილია.

ივანე. სადლეგრძელო იყოს შენი ჩინთაგ!

ჩონთა. შენსამც ჭირს შავეყრები, მაღლობელი! (ჩაბალახის პირს დასწევს).

ივანე. დროშიონნი, დროშიონნი მოვიდე! (ყველანი ფეხზე წამოიშლებიან).

გამოსვლა ზესამე

იგინივე და დროშიონნი

(დროშას ამალა მოჰყვება სცენაზე)

საერთო ხმა. გაუმარჯოსთ დროშიონთ, გაუმარჯოს ლაშარი-ჯვარი!

მეღდროშენი. გაგიმარჯოსთ ყველას, გაგიმარჯოსთ!

შუშანა. (მიეგბება დროშას ქუდმოხდილი). გაუმარჯოს ჩეენს ლაშარი-ჯვარს, გაუმარჯოს დროშას! (უსხამს არაყს და ასმევს ყველასა).

საზანდაროი. (ივანეს). ქვე საიდან მოიტანეს დროშა? დროშა ხატში უნდა ესვენოს...

ივანე. ერთის თვის წინათ, ძმობილო, დროშას წაბრძანებენ და დააკლევენ ყველგან, ვისაც კი ლაშარი-ჯვრის ბეგარი არე: დროშიონნი წაფა თუშეთს, ქისტეთს და სხვაგან.

საზანდაროი. კი გევიგე, მარა რას კრეფენ ხალხიდან, რას?

ივანე. მოიცა, მამა გიცხონდა. რა დროს მაგის გამოკითხვაა. უყურე რა ამბავია!

დროშიონნი. გაუმარჯოს ლაშარი-ჯვარს, გაუმარჯოს თამარ ნეფეს!

ივანე. (აქედან ხმას აძლევს). გაუმარჯოს!

საზანდაროი. (ქუდმოხდილი). გაუმარჯოს!

(დროშიონნი თვის ამალით მიდის დარბაზში).

გამოსვლა მეოთხე

იგინივე და ხევისბერი იანვარი

(იანვარა შემოდის ქუდმოხდილი სცენაზე. ხელში სისხლიანი ხანჯარი უჭირავს).

იანვარი. (ავლებს თვალს ხალხს მრისხანედ). ეი, ხალხნო, ვის გაკლიათ საწირავი, მოიტანეთ, მინამ ხალხი აირევა და მეც მოცლითა ვარ! საქმე ბევრია, მემრე მოცლა აღარ გვექნება!

შუშანა. (იანვარას). რით არ მოგწყინდა მაგოდენა საკლავების ხოცა?.. მოდი აქ, ერთი არაყი დალიყ.

იანვარი. (მიდის). დავითვრები, ეე!

შუშანა. დაითვრები კი არა, გადაითვრები! დაიჭი ყანწი! (იანვარა არომევს). ხევისბერი ხო არა ცხონდება! რამოდენა საკლავის ცოდვა ვარე.

იანვარი. ვერაცვალე ჩემს ლაშარი-ჯვარს, იმასაც სისხლიანი ხმალი არტყია! (ილოცება). დიდება შენდა, დიდო ლაშარის-ჯვარო, დიდება შენდა, დიდო თამარ ნეფელო, პირო ნათელო, ხმელეთის დამრიგებელო, დიდება შენდა, გმირო კობალაო, ლაღო იახსარო, ფუძის მთავარ-ანგელოზო, საქართველოს მყოლო ანგელოზო, თქვენის სახელის ჭირიმე, თქვენი ულური მოახმარეთ, თქვენი კაბის კალთა დააფარეთ, საცა თქვენი სახელი დაიიცახონ, მოეხმარენით ემ ზედაშის პატრონსა და ყველა აქა კრებულთა. გაუმარჯოს!

საერთო ხმა. გაუმარჯოს!

იანვარი. (გადასცემს შუშანას ყანწს და თვითონ მარტენა კარებს მიკმართავს, რომელიც ღიაა). გაიგონეთ, ხალხნო! ვისაც ქადა-საწირავი გაქვთ, მაიტანეთ, ნუღარ აგვიანებთ! (იტყვის რა ამას, გამობრუნდება ხალხისაკენ). დროშიონნიც ჯერ ისევ პურუშმელნი გვივანან.

ი გ ი ნ ი ვ ე დ ა ჯ ა ვ ა რ ა

(“შემოდის, ხელში ქადა-ხმიანდი უჭირავს. ხმიანდზე რამდენიმე პატარა კვერებია და გარდიგარდმო ადევს ხელით ჩამოქნილი კელაპტარი. დასდგება ხევისბერის წინ”).

ი ა ნ ვ ა რ ა. (ათვალიერებს, აცქერდება, ხალხში ხმა ისმის: „ჯავარა. ბახას დედა!“). ჯავარა არა ხარ შენა?

ჯ ა ვ ა რ ა. ვარ, შენი ჭირიმე.

ი ა ნ ვ ა რ ა. მიკვირს, რომ შეიღილისად არ გამოგიტანებია ქადა-საწირავი, უფრო სიხარულით ჩამოვართმევდი. განა თქვენ კიდევ გაგევლებათ ხატის კარზე, თქვე უწამებელნო, თქვე ხატ-ლმერთის მაგინებელნო! წაიღე, გასწი, თვალით ალარ მეჩვენო!

ჯ ა ვ ა რ ა. დიალამც ჩვენ დავაშავეთ, შენის თვალების ჭირიმე, ქადა-საწირავმა რა დააშავა?

ი ა ნ ვ ა რ ა. თუ კი შენმა ცურუმ უბედურბა, უკეთურმა ცურუმ დააშავა, რომ შეიღილის მაგივრად გველის წიწილა გაზარდა, შენი ხელები კი არ იქნება დამნაშავე ამ ქადა-პურების ცხობაში? არ ვენდობი არც მაგ ხელების ნამოქმედარს, არც იმ კერას, საცა ხატში მისატანად ეს ტაბლაა შემზადებული, არც იმ ბუდეს ვენდობი, საცა ბახაისთანა ბარტყები იზდებიან! წყეული იყოს ერთიც და შეორეც!

ჯ ა ვ ა რ ა. ვაპმე! რადა, ჩემო იანვარო, რად იტყვი მაგისთანა ქართულს? შენ ხო კარგად იცი სუსველა, რაც როგორ არის.

ჩ ი ნ თ ა. (ხალხიდან). მოდი, გამაშეიღობას, დაუთმე, არაფერი უშავს, ჩვენის ლაშარი-ჯვრის გულისად, ნუ გაუთასირებ ღვთის ვედრებას.

ი ა ნ ვ ა რ ა. მარჯვენა მომტყდეს მაშინ, როცა ქვეყნისა და ჩემის ლაშარი-ჯვრის ორგულს ან საკლავი დავუკლა და ან სანთელი მოვუნთო! რას ამბობ, რასა! სად გაგონილა? სადა თქმულა? (ჯავარას). წადი, წადი, თქვენთან თემს სხვა საქმეება აქვს. ახლავ გაიგებთ იმასაც, ამ ცოტა ხანს შემდეგ.

ჯ ა ვ ა რ ა. მოდი, ნუ იზამ მაგას, შენს სულს ენაცვლება ჯავარაი, ჩემო იანვარო, ჯერ ისეც გული მაქვ მოკლული შეიღილის უკეთურის ქცევითა და ეხლა თქვენ უნდა მოკლათ... დღეს ჩემს შეიღილსაც ენანება თავისი ბრიყული მოქცევა. კაცნი იმით დაუყენებითართ თავისი მსახურად ლმერთსა და ხატებსა, რომ შეგვარიგოთ, გვიშუაკაცოთ,---განა თქვენ უფრო უნდა გზაზეით გადაგვყაროთ?

ი ა ნ ვ ა რ ა. არა, ტყუილი საუბარია, ენას ტყუილადა ჰლალავ! წაიღე იქვე, საითაც მოიტანე, აქ შენ საწირავს არა აქვს ბინა.

ჯ ა ვ ა რ ა. მაშ ეგ არი, გადამიწურე შენც წყალი! (მიბრუნდება დარბაზი-საკენ). ჩემო ლაშარი-ჯვარო, ჩემის მამის სალოცავო, ჩვენო მხსნელო და მფარველო, (მიბრუნდება მარცხნისკენ). ჩვენო თამარ ნეფელ, განა საჭირო არ არის ჩვენი ბეჩავი ზღვენი თქვენთვის? მე კი გამიმეტებია სულითა და გულით ეს ქადა-პურები, ეს სანთელ-საკმელი, არა ვარ თქვენი ორგული, თქვენ იცით,

როგორც შამინახავთ, არ დამკარგავთ, არ გამირისხდებით! (გაბრუნდება და მიღის ტირილით, შორისახლოს სდგება. სცენიდან არ გადის. ხალხში ჩურჩული ისმის: „არ მიიღო ხევისბერმა, ბახას მოკეცოას უპირობენო“).

გამოსფლა მეექვე

იგინივე, მზევინარი, ღვთისო და ბახა

(მზევინარი შემოდის მარცხენა კარებით, მოაქვს საკმელი. ჩარექა არაყით და ქადა-ხმინდი, ზედ სანთელი და კელაპტარია. მარჯვენა კარებიდან შემოდიან ღვთისო. ბახა და რამდენიმე მისი საგვარეულო).

მზევინარი. (მოაქვს ტაბლა და აწვდის). ეს ჩარექა კი დამიცალე, ჩემო იანვარო.

იანვარი. (ჩარექას აწვდის შუშანას). ამ ჩარექას მე ეხლავ დავცლი და შენ კი, შენ გეუბნები, ჩიქილა მრუდადა გხურავს, უნდა გაისწორო.

მზევინარი. (ისეამს თავზე ხელს). მე ჩიქილა კარგადა მხურავს, ვაჟო!

იანვარი. არა გხურავ კარგად... წადი და გაისწორე. (მზევინარი პირზე ხელს მიიდებს, თითქო მიხვდა, და გაბრუნდება).

ჩონთა. (შუშანას სიცილით). იანვარამ ხელდახელ არ მიცდინა დედაკაცი, იმ უჯიშომ მართლა თავზე ხელი არ მაისო? ის სად ეუბნება და ბრიყვმა ვირ გაიგო....

შუშანა. რა ვიცი, მაგის გულისად მთელი ფშავის-ხევი კი შესძარ, ე, ჩემო ძმაო და, თუ ეგეთი ბრიყვი იყო, რატო წინადვე არ იცოდი და არ მოერიდე?

ჩონთა. იმობამ, რომ მაგისათვის არც ეხლა მოვერიდები.

შუშანა. (აწვდის ყანწის არაყით) აბა მაშ დალიე ესა და ადლეგრძელე ჩვენი ლაშარის-ჯვარი. (ამ დროს ღვთისო მოდის ბარბაცით მთვრალი და წაეწვდება ყანწის, ებლაუჭება, მაგრამ შუშანა არ ანებებს).

ღვთისო. (შუშანას). შენ, ეი, ბერიკაცო! განა რო დაბერდება კაცი, ჰეკვა უნდა დაკარგოს? მოიტა ე ყანწი აქ! ჩონთა ვინა გდია, რომ მაგას ას-მევ მარტოკას, აქ ვერა ჰქედავ, რო სხვა ლაშარის-ჯვარის ყმანიც არიან? აი თუნდა მე თვითონ, მე კი არა მწყურიან არაყი? (ჩონთა იცინის).

შუშანა. შენ ვინა ხარ, ბიჭო, ან ვისი ხარ?

ღვთისო. მე, მგელუნათ ღვთისუნა თუ გაგიგონია, ისა ვარ, გეჯურაის შეილი.

შუშანა მამაშვილობამ, ვირი ყოფილხარ! (ღვთისო იცქირება ჩონთასკენ).

ჩონთა. (შუშანას ღიმილით). იქნება უნდა მართლა მაგ საწყალს, დაალე-ინე, კაცო, მადლია.

ღვთისო. მატლებმა შაგჭამონ შენ, შე მოუნათლაო, თათარო, (იძრობს ხმალს და უქნევს ჩონთას. ასე რომ ჭუდს გაჰკვენწლავს მხოლოდ. ჩონთა არ იძრება ადგილიდან).

ჩონთა. (სიცილით). აბა, მოდი, რა ქნას კაცმა, მგელუნათ ღვთისუნაც ხმლით მეტევება!

ი ვა ნე და შუ შა ნა. (იქვერე ლვოისოს და გატყავთ გაწე). რასა სჩადი, შე იეგვენო, ვის უქნევ ხმალსა? (შუშანა ართმევს ხმალს ლვოისოს). ამ ხმლის ღირსი არა ხარ შენ!

(ბახა მორბის, გაიწვდის ხმალს და გაავალებს. გულქაცი წინ მიეგებება კეტით, როივე აფგილობრივ აიღებს).

გულქანი. აბა, გაბედე და დაჰკარი, შე ძალლო, მაგ თავს შუაზე გაგიტყრობ!

ბა ხა. (გულქანს). შენ დედაკაცი ხარ, მომეცა, გზა მომეც! (ყველანი აღვებიან ფქნებე, მთლიან ჩონთა ზის ართეინად).

სა ზა ნდა რი. ქვე აქ სისხლი დაიჭუევა, პატიოსანი პურის ჭაბა ქვე გაამწარეს, ვილაცები მოცივდენ.

ია ნვა რა. (მიესევა ბახას და გაუშლის სილას, ხოლო ხმლიანს ხელს დაუჭერს. ბახას მომხრენი იწევენ ჩინთასკენ, გარედან ხმაურობაზე მოიკრიბება ხალხი ყვირილით: „რა ამბავია?“ დაიჭრება ბახას მომხრებს, რომელთაც შიშველი ხმლები უპყრიათ). შენ განაღირსი ხარ აქ მოსკელისა და მემრე ხმლის ამოლების ლაშარის-ჯვრის კარზე? მოიტა ხმალი, გაუშვი! (ბახა ხმალს არ ანებებს).

ბა ხა. მოვკედები და ხმალს ვერ დაგანებებ. მომეალით, მაინც ხომ უნდა მომქლათ ამ ცოტა ხანში და ბარემ ეხლავე გამათაოთ, ის მირჩევნია! სისხლი სწყურიან ჩემს ხმალს. უსისხლოდ ქარქაშში ვეღარ ჩაგაგებ. (ხალხში ჩოქეოლი ისმისი).

ია ნვა რა. (ჟყვირის ხმამალლა). დაუძახეთ ჭუჭას, მოვიდეს და დროშაც მოაბრძანონ!

მზევინა რი. ნუ დაახოცინებთ ერთმანერთს, გააშველეთ, თქვენი ჭირიმე.

ჯავა რა. ეხლა იცახი, შენ უნამუსოვ, დააშველეთო, როცა ხალხი ერთურთში აპრიე? ეს სულ შენი ძალლობისა ხდება, შენ მიკლავ შვილს, შე ეუმაკის წილ-კერძო! (ეწვდება ქვას და უნდა დასცეს თავში).

გულქანი. (ჯავარას). ჰეი, შე ქიფაკო, რასა სჩადი!?

ია ნვა რა. აი კიდევ უბედურება!

ჩონთა. (წამოდგება აღელვებული). ეს რა ამბავია, ეს ვინ არის, რომ ჩემს ცოლსა ჰქლავს!

გულქანი. (მოვარდება). ნუ გასჯავრდები, შენს თვალებს ენაცვალოს გულქანი. დედაკაცების ჩხუბია. (ეხვევიან ჩინთას და იჭრებენ, ამ დროს შემოდის ჭუჭა დროშით, სამი დასტური მოჰყვება თან, მოჩხუბარი ხმლებს აგებენ და ქუდებს იხდიან).

გამოსვლა მეშვიდე

იგინივე, ჭუჭა და დასტურები

(დროშას შუაზე დააყენებენ და მოჩხუბარი თავ-თავიანთ მხარეს გადგებიან).

ჭუჭა. მოგერიათ განა მტრის დავლათი, რო ახლა ერთმანერთს უპირობთ გაელეტას, ფშავლებო! მტერი ცოტაა საომარი, ერთმანერთს არა ჰხოცდეთ? მართალია, შულლი და ჩხუბი მაუდის ჩვენს ლაშარის-ჯვარს, მაგრამ ერთმანერთში არა. თუ რა ვის გასაყოფი და საღაო გაქვს, ვეღარ დაი-

კადეთ ცოტა ხანი კიდევ, რო გაგვერჩიენით? ვინც თემის სამართალს არ დაპყაბულდებით, ყველას გზა ხსნილი გაქვთ; მემრე წადით, რაც გეწადოსთ, ის ჩაიდინეთ. აქ რო მოჰსულხართ კი, თემის სამართალს უნდა დაუკადოთ. წადით და ლუდი მოიტანეთ, თასები მოაყოლეთ თანა, კელაპტრები მოანთეთ! (დასტურები გადიან და ცოტა ხანს უკან შემოიტანენ ლუდიანს ტაგაძს და ორს დიდორნეს ვერცხლის თასს და კელაპტრებს. აავსებს ჭასებს და აწვდის ერთს იანვარას. შეორენს ჭუჭას. ორივეს ანთებული კელაპტარი უპყრიათ ხელში).

ჭუჭა. ხალხნო ქუდისანნო და განვილოსანნო, სმენა იყოს და გაგონება: დღეს ყველას თავი-თავს მოგიყრიათ ბატონის კარზე, ჩენი ლალის ლაშარის-ჯვარის დარბაზის წინ. დღეს-აქამძმდე არც გვინახავს და არც გაგვიგონია ანდერძად, რომ თავის ყმათაგანს ვისმე თავის ბატონისად საშასხური დაეკლო თუ ზღვით და თუ ხმლით; წელს კი მოვესწარით ასეთს ამბავს და ნეტავი მე კი მანამდე მოვმევდარიყავი, მანამ ჩემი ყურები გაიგონებდა ამ ამბავს.

ხალხის საერთო ხმა. (მარჯვნით). სიკვდილი იმას, ვინც შენ სიკვდილს განატრებს!

ჭუჭა. მამითმინეთ, თქვენი ჭირიმე! ლაშარის-ჯვრის დროშას ერთმა უგუნურმა ლაფი ესროლა, მაგრამ კიდევ კარგია, რომ ვერ მიუწვდინა, ჩვენის ბატონის დროშა ისევ უჭუჭყო დარჩა. იმ უკეთურმა, იმ შაჩვენებულმა, იმ არ-გასაჩენმა მთელს ფშავის-ხეებს ჩირქი მოსცხო. რატომ არ მოსტყდა ის მარ-ჯვენა, რომლითაც ის ხმალსა ჰლესავს, რატომ მანამდე არ დაემრიტა თვა-ლები, მანამ მტერს ფშავლების სალაშქრო გზაზე გაჩაუძლვა, თავის ძმების საფალს გზაზე სხვები ავლიდა.

საერთო ხმა. (მარჯვნით). ბახაა! ჩავტოლოთ, ჩავტოლოთ!

ჭუჭა. ბაიცადეთ, თქვენ გენაცვალოსთ ჭუჭა, ნუ აპორნიგდებით, ნუ ასჩარდებით, გულისტებას სადავე დაუჭირეთ... იცით თვითონ, ვინც არის ისა, იმის სახელის თქმა მეზარება... ის ბახაა... ჩვენ ჩაქოლვაზე მეტი სასჯელი გვაძეს გულში გადაწყვეტილი... ბახა ჩვენი აღარ არი, აღარ არი ლაშარის-ჯვრის ყმა, აღარ არი ფშაველი... ბახა რაც არის, თვითონ გაიგოს, თვითონ შაიგნოს.

ს ა ე რ თ ო ხ მ ა. (მარჯვნით). მოკვეთილი იყოს ჩვენგან, მოკვეთილი!

ხ მა. (მარჯნით, საგვარეულო ბაზასი). მოიკვეთოს ჩონთა(?)

ჭუჭა. სმენა იყოს, ხალხნო! (ბახას ეტყობა მღვლვარება, თავდაკიდებული სდგას ერთს აგილას). ჩვენო ლაშარის-ჯვარო, ჩვენო თამარ დედოფალო, ჩვენ ვიკეთო ჩვენს ერთს დროს ძმად ნაშეოფს, დღეს მოლალატეს ღვთისას და ერისას. ერთს დროს ესეც ემსახურებოდა თქვენს დროშას, მაგრამ დღეს შეაგინა თქვენი დროშა და თქვენი სახელი, შეგინებული იყოს თვითონ, წყეული, შა-ჩვენებული და მოკეთოლი!

საერთო ხშა. ამინ, ამინ!

ჭუჭა. ვინც აძას იქით ბახასთან ან გაიროს მყვდარზე, ან ცოცხალზე, ან თავის სახლში გაატაროს, გზაში შეყრილს გამარჯვება უთხრას, ესე დაიქცეს იმისი ყოფა-ცხოვრება! (პეტებს თასს. მასთან ერთაუ იანვარაც).

ს ა ე რ თ ო ხ მ ა. ა მინ, ა მინ, დ ა ი ქ ც ე ს!

ჭ უ ჭ ა. ა ს ე გ ა ქ რ ე ს (ა ქ რ ა ბ ე ნ ა რ ი ვ ე კ ა ლ ა ბ ტ რ ე ბ ს) ი მის ს ა ხ ს ე ნ ე ბ ე ლ ი, ლ ვ თ ი ს ა დ ა გ ა ტ რ ი ს რ ი ს ხ ე ბ ი გ ა პ ყ ც ე ს ი მა ს შ ე ი ლ ი თ - შ ვ ი ლ ა მ დ ე.

ს ა ე რ თ ო ხ მ ა. ა მინ, ა მინ!

ს ა ე რ თ ო ხ მ ა. (მ ა რ კ წ ნ ი თ). ჩ ი ნ თ ა ც, ჩ ი ნ თ ა ც!

ჭ უ ჭ ა! ს მ ე ნ ა ი ყ ი ს! ჩ ე გ ნ ბ ი ბ ა ტ რ ი ნ ი, ლ ა შ ა რ ი ს - ჯ ვ ა რ ი ნ, დ ი დ ი ნ თ ა მ ა რ ი ნ. ს ა ქ ა რ ა ტ ვ ე ლ ი ს დ ა მ რ ი გ ე ბ ე ლ ი რ, თ ა ვ ი შ ე გ ა წ ყ ი ნ ე თ ა მ დ ე ნ ი ს ჩ ე გ ნ ი ს ც ო დ ვ ი ლ ი ს ე ნ ი თ დ ა ს ა უ ბ რ ი თ, ნ უ შ ა გ ვ ი ს ა წ ყ ი ნ დ ე ბ ი თ... ს მ ე ნ ა ი ყ ი ს! ა მ ს ა ქ მ ე ს ე რ თ ი ს ხ ე ბ ა ს ა ქ მ ე ა ბ ი ა კ ი დ ე ვ კ უ დ ა დ. მ ა ი ნ ც კ ა რ გ ნ ი ყ მ ა ნ ი ხ ა რ თ ლ ა შ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს ა ნ ი, ს ი კ ე თ ე ნ უ მ ო გ წ ყ ი ნ დ ე ბ ა თ მ ა ლ ე. რ ი გ ა რ კ უ ყ ა რ ხ ა რ თ თ ქ ვ ე ნ ი ს ს ა მ ს ა ხ უ რ ი თ თ ქ ვ ე ნ ს ლ ა შ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს, ი ს ე ს ა ყ ვ ა რ ე ლ ი ნ ი უ ნ დ ა დ ა პ რ ჩ ე თ ბ ი ლ ი მ დ ე... მ ე პ ი რ ვ ე ლ მ ა, მ ე შ ვ ი დ ე დ რ ო გ ა ვ ი ლ ა შ ე რ ე თ ქ ი ს ტ ე თ ზ ე, ლ ა შ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს ი მ ე დ ი მ ო ვ ა ვ ი ე ნ ე ჩ ი ნ თ ა ს დ ა დ ლ ე ს ა ც ა მ ი ს ვ ე ვ ე ძ ა ხ ი, ა მ ს ა ხ ე ლ ს ვ ე რ ა ვ ხ დ ი, შ ა ი ნ ც ი მ ე დ ი ი ს ე ვ ლ ა შ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს, მ ა გ რ ა მ თ ვ ი თ ა ნ დ დ ა ა ზ ა დ ი ა ნ ა ც უ რ ტ ა ს თ ა ვ ი ს ი ს ა ხ ე ლ ი რ.

რ ა მ დ ე ნ ი მ ე ხ მ ა. (მ ა რ კ წ ნ ი თ). მ ა რ თ ა ლ ი ა, ა რ ა ს ტ უ შ ი!

რ ა მ დ ე ნ ი მ ე ხ მ ა. (მ ა რ კ წ ნ ი თ). მ ი ს ა კ ე თ ი ა, მ ი ს ა კ ე თ ი 0! მ ი ზ ე ზ ი ე გ ი ყ ა რ.

ჭ უ ჭ ა. რ ა დ გ ა ნ ა ც თ ა ვ ი ს ი თ ა ვ ი რ, თ ა ვ ი ს ი ს ა ხ ე ლ ი ა რ ე ზ ი გ ე ბ ა, ნ უ რ ც ჩ ვ ე ნ დ ა ვ ა ზ ი გ ა ვ ა თ. წ ე ლ ს დ ა ა ზ ა რ ა ლ ე ბ უ ლ ი ა დ ა ს ხ ე ბ ა წ ე ლ ს ხ ა რ ი უ ნ დ ა დ ა ვ უ კ ლ ა თ.

ს ა ე რ თ ო ხ მ ა. (მ ა რ კ წ ნ ი თ). ს ი მ ა რ თ ლ ი ს ა დ ს ი ნ ა თ ლ ე ნ უ გ ა მ ო გ ი ლ ი ი ს ი ს ა წ ყ ა ვ, ე გ რ ე ს ჯ ი ა ბ ი ა... გ ა უ მ ა რ ჯ ი ს ლ ა შ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს, გ ა უ მ ა რ ჯ ი ს ი მ ი ს ს ა ყ მ ი ს!

ჭ უ ჭ ა. თ ა ნ ა ხ ა ნ ი ხ ა რ თ ?

ს ა ე რ თ ო ხ მ ა. რ ა მ ბ ი თ ა რ ა, შ ე ნ ი ჭ ი რ ი მ ე, ვ ა რ თ, ვ ა რ თ ! ...

ჭ უ ჭ ა. მ ა შ კ ი დ ე ვ გ ა უ მ ა რ ჯ ი ს ჩ ე გ ნ ს ლ ა შ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს, ი მ ი ს ხ მ ა ლ ს, ი მ ი ს ს ა მ ა რ თ ა ლ ი !

ს ა ე რ თ ო ხ მ ა. გ ა უ მ ა რ ჯ ი ს !

ჩ ი ნ თ ა. (წ ა მ ი თ გ ე ბ ა წ ე). ლ ა შ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს ყ მ ა ნ ი დ ა ხ ა ტ ი ს მ ს ა ხ უ რ ნ ი, რ ი რ ი ს ი ტ ყ ა ვ ა მ ა თ ქ მ ე ვ ი ნ ე თ, თ ქ ვ ე ნ ი ჭ ი რ ი მ ე თ ... ე რ თ ს ხ ა რ ს მ ა დ ე ბ ა თ ვ ა ლ ა დ დ ა ვ ი დ ე ბ კ ი დ ე ც ი მ ი თ, რ ი მ ა რ ი ს, რ ი მ დ ა ნ ა შ ა უ ლ ი ა რ ა მ ქ ი ნ დ ე ს. დ ლ ე ს ჩ ე გ ნ ი ს ლ ა შ ა რ ი ს ა წ ყ ა რ ი ს დ რ ი შ ი ს წ ი ნ ა ვ ს დ გ ე ვ ა რ დ ა ჩ ე მ ბ ა ე ნ ა მ ს წ ი რ ა ლ ე დ უ ნ დ ა ა მ ი თ ქ ვ ა ს გ უ ლ ი ს პ ა ს ტ ხ ი ... მ ე ც თ ქ ვ ე ნ ი ჭ ი რ ი ს ნ ა ც ვ ა ლ ი ვ ი ყ ა დ ა ჩ ე მ ბ ი ს ა ქ ი ნ ი ს ი ტ უ ნ დ ა ხ უ ტ ი ც დ ა კ ა ლ ი თ, ხ მ ლ ი მ ი დ ი ბ ე ხ ა ს ... პ ა მ ბ ა ს ნ უ გ ა ვ ი მ ე ტ ე ბ ა ე გ რ ე ! (ა მ დ რ ი ს დ ვ ი ს ხ ა ხ ა ს ხ ე ლ ს ს ც ე მ ს გ ვ ე რ დ შ ი დ ა გ უ ლ ს ი მ ჯ ი ლ ა ვ ს). მ ი დ ი, ნ უ მ ო ი კ ვ ე თ დ ა ს ხ ე ბ ა რ ა მ ს ა ს ჯ ე ლ ი დ ა ე ს დ ვ ა თ. ი ქ ე ნ ა ე ხ ლ ა კ ი დ ე ც ე ნ ა ნ ე ბ ო დ ე ს თ ა ვ ი ს ი ჩ ა ნ ა დ ი ნ ა რ ი ს ა ქ მ ე .

ბ ა ხ ა. (მ ი რ ბ ი ს ა ჩ ე რ ე ბ ი თ). მ ე ც მ ა თ ქ მ ე ვ ი ნ ე თ ... მ ე ც მ ა თ ქ მ ე ვ ი ნ ე თ ! კ ა ც ნ ი, ე რ თ ხ ე ლ მ ა ი ნ ც ა ღ ა რ ა მ ი ნ თ ი ა ს ა ნ თ ე ლ ი ა ქ ა, ე რ თ ი ს ა კ ლ ა ვ ი მ ა ი ნ ც ა ღ ა რ ა დ ა მ ი კ ლ ა ვ ხ ა ტ ი ს ვ ი ს ი რ ც ხ ვ ი ლ ი დ ა ს ი ტ ი ლ ი ! მ ე ც ე შ ა მ ა რ ც ხ ვ ი ნ ე დ ა დ ა მ ც ი ნ ი, (ჩ ი ნ თ ა ჭ უ ჭ ა ს კ ე ი ც ქ ი რ ე ბ ა). შ ე უ რ ჯ უ ლ ი ვ ა, შ ე უ ლ ე ბ რ თ ო ვ ! (ი ძ რ ა ბ ი ს ხ მ ა ლ ს დ ა წ ე გ რ ი თ გ ა უ ქ ა ნ ე ბ ს გ ვ ე რ დ შ ი ს. ჩ ი ნ თ ა წ ა ბ ა რ ბ ა ც დ ე ბ ა დ ა ტ ა ნ ს შ ე ი ბ ა რ ე ბ ს. ხ მ ა ლ ს ა ი ძ რ ა ბ ი ს დ ა წ ე გ რ ი თ მ ი წ ა ხ ე დ ა ბ ჯ ე ს. ხ ა ლ ხ შ ი ჩ ი ნ თ ა ლ ი ა. ბ ა ხ ა მ ი რ ბ ი ს დ ა კ ა რ ე ბ ს რ ი მ მ ი უ ა ხ ლ ი ვ დ ე ბ ა. შ ე მ ი ბ რ უ ე დ ე ბ ა). მ ე მ ო გ ი კ ვ ე თ ე, თ უ ფ შ ა ვ ლ ე ბ მ ა ა რ მ ო გ ი კ ვ ე თ ე. ე ხ ლ ა დ ა ი წ ვ ი ნ ე მ ზ ე ვ ი ნ ა რ ი მ კ ლ ა ვ ზ ე ს, ი ხ ა რ ე თ დ ა ი ც ი ნ ე თ ჩ ე მ ზ ე ! (გ ა ვ ა რ დ ე ბ ა გ ა რ ე დ ა).

ჩ თ ა. სად მიპრბი, რეგვენო, სად? აქ მოდი, აქ! (ჩონთა ცდილობს, რომ თავი შეიმაგროს, სუსტდება, მაგრამ თავს იმაგრებს, იჭერენ, ჭუჭა, იანვარა, შუშანა მხრებში უსხედან, ხალხში მღელარება ისმის, ქალები ტირიან).

ჭუჭა. რა ქნა მაგ ულმერთომ, დროშაც არ შაგვიგინა?
იანვარა. მიწა გასქდეს და ჩაგიტანოს, ბახავ!

შუშანა. ძალლო, ძალლო! ცოდვა არ არი ჩონთა შენის უკეთურის. წყეულს, ჭუჭიანის მარჯვენიო კვდებოდეს?! გასქდი, (კაო, და ჩაგიტანე ხმელეთი თან!)

ჩ თ ა. (ლიმილით). რასა პერთებით? მე რა მიჭირს? მე არ მოვკედები. მადლობა ღმერთს, თუ ჩემის ლაშარის-ჯვრის დროშასთან მანიც ვევდები. (ჭუჭას). ჭუჭა, დროშა მოიტანეთ აქ, ვემთხვიო, მაგის სახელს ვენაცვალე. (დროშა მოაქვთ, ჩონთა გუმბათზე ჭკოცნის) მიყვარდი და შენთანაც ვევდები, ახლა სხვებმა შაგიყვარონ, სხვანი გემსახურნენ! (მიესვენება მხარ-თეძოხე).

ჭუჭა. დასრულდა, ღმერთმა გაცხონოს, მიგიბარა შენმა მეუფემ, შენმა ლაშარის-ჯვარმა. (ყველანი ცოტა ხანს გაჩუმდებიან და ერთბაშად ამოიქვითინებენ).

(ფარდა)

მოქმედება ჩეცუთი

გამოსკლა პირგელი

ბახა და ჯავარა

(სცენა ჭარმოობს ქისლეთში. გარეთ მთაში ბახა და მისი დედა ჯავარა სხედან ერთად).

ბახა. აბა, დედავ, ძალიან რო სტიროდი და იმდულრებოდი, სააქაოდ როცა გამოვემგზავრეთ, რა გქონდა სატირალი? რა გვიჭირს. კარგადა ვართ; პური აქაც არის, ვაურ, წყალი. გაიძახი გიუივით: ვაჰმე, ჩემო ფშავის-ხევო, ვაჰმე, ჩემო ფშავის-ხევო! ქისტეთი რით არი ნაკლები შენს ფშავის ხევზე? აქ უქეთესი მთებია, აქაც ცივი წყაროებია, მაშ რალას სწუწუნებ, შე საწყალო?

ჯავარა. ვენაცვალე ჩემს ფშავის-ხევს, ის მაინც სხვაა.. აქ მე, შვილო, მარტო ვევივიარ ცოცხალს, განა ცოცხალი ვარ, განა ცოცხალია ჩემი გული?! ე ქისტის კაცები განა მეკაცებიან, ან დედაკაცები მედედაკაცებიან? ქაჯებად მიჩანან თვალში. სუ, დედაშვილობას, მაგას როგორ ამბობ, ცოდვა არ არი? ვაჰმე, ჩემო საორბევ, ჩემო დეკიან-გორო! ვაჰმე, ჩემო არავიო, შენი ხვივილი ფელარ გავიგონე, ეს მესამე წელი მიდის. ნეტავი ერთხელ კიდევ მაჩვენა იქაურობა თვალით; აქ როგორ უნდა დავიმარხო, ვისთან უნდა დავიმარხო, სადაური სად მოვკედე! მაღლობა შენთვის, უფალო, ალბად ეს იყო ჩვენი წერა, ეს იყო ჩვენი ბედი, ვაჰმე! (გულში მჯიდოს იკრაგს). დედაშვილობას, აღარ თუ მოგავინდება მაშ თავის ქვეყანა. თვისი სალოცავები, აღარ თუ გინდა იქ ყოფნა, თვის ძმებში, თვის თემში?

ბახა. ჰაი დედავ, დედავ! ძენელად სათქმელს როგორ ადვილად იტყვის კაცის ენა, მე განა სისხლის მაგივრად ძარღვებში წყალი მიდგა და გულის მაგივრად მეტრდში ქვა მიირე? ისევ მიყვარს თვისი ქვეყანა. მაგრამ იმას რო აღარ უყვარეა! აღარ გახსონს, როგორც თავმომწონე ბიჭს პატარა ჩალა

მიეკრას ჩოხაზე და საჩქაროდ იმან მოიცილოს, ისე მოშიშორეს, მომკვეთეს, დამპალს სხალივით გადამაგდეს?.. განა ხალხის სამართალი, დედავ, ტუდამ მართალია? როგორ თუ თავის ნამუსს იცავო, თავის ვაჟეცობას აფასებო, აიღეს და შემარისხეს ხატსა და ღმერთსა, ის წყლული ჯერ აქვევა (ჯულზე ხელს იდება.) ღრმად ჩაკვეთილი. ამ წყლულს წამალი უნდა ჯერ, მორჩენა. დედა ხარ ჩემი და, თუ შენ არა, სხვეს ვის უნდა უუთხრა მართალი: მე რო ჩონთას ჯავრი არ ამომეყარა, არ დავდგებოდი მარც ფშავში, გადავიყარგებოდი საღმე, მაგრამ ეხლა კი მედგომილება ჩემს ქვეყანაში.

ჯავარა. ვააძე, დიდი ცოდვა ჰქენ, შვილო, ის, დიდი!

ბახა. არ იცი, დედავ, როგორ გული მტკიოდა ჯერ წინად და ახლა მაშინ როგორ ამემლვრია სისხლი, ღროშასაც აღარ შევუნახე ხათრი, როცა ის წამოდგა ხალხში და ამბობდა, დამკინოდა: ნუ იკვეთოთ ბახას, სხვაფრივ დასაჯეთ, იქნება კიდეც ენანება ეხლა თავისი ჩანადინარი საქმეო.

ჯავარა. არა, შვილო, მაშინ ის გულით ამბობდა, ის არ დაგცინოდა, ვინ ჩონთა და გულის ცინება! შენ არ მოუკვდე დედას, მაგას ეჭვით აძბობ.

ბახა. იმის სულმა ზღლოს... მე კი მას აქეთ ცლიცს აძოვიქციე სული, ძლივს დაესდეგ კაცის გონიერე... ჩანაძედე ლაფად ქცეული ჩემი თავი, კაცად იქცა მას შემდეგ, რაც იმას სასიკვდილოდ დავეც ხმალი. ისევ შემიყვარდა ჩემი თავი. ჯავრი ცნელია!

ჯავარა. ვისა და რის გულისად, ერთი უნამუსო დიაცის გულისად!.. ოჂ, ნეტავი ის კი მაჩვენა თავ-თავად დაგლეჯალი, გველივით თავწაჭეჭყილი, მე გავინახონდა გული. იძლენი ჩინთას ბრალი არ იყო, რამდენიც იმ უნამუსოსია, ის თითონ გადაჭიდებულ ძალი-ძალად, როგორც მემრე გავიგე...

ბახა. ჰო, მანამ ჩინთა ცოცხალი იყო, მანამდე ჩემი გულიც სხვა იყო, სხვარიგადა სწუხდა, რომ ის „უნამუსო“ ჩინთასთან წვებოდა და ეხლა კი, რაკი ჩინთა აღარ არის, აღარც ბევრს ჩემი გული ნაღვლობს, ვინც უნდა ითრიოს... კარგი იყო, რაკი ქრისტიანის სისხლში გავერცე, ისიც ზედ და-მექლა, მაგრამ არ იყო დრო და ადგილი... ცოლი აქაც იშოვება.

ჯავარა. ევედრე, შვილო, ღმერთის, რომ ეგ ცოდვა გაპატიოს, ცოდვად ეგეცა ქმარა, ღმერთმა დაგიფაროს.

ბახა. არა, დედავ, ჯერ საქმარისი არ არის ეგ სისხლი, კიდევა მჭირს იქ სხვების ჯავრიცა. ერთმა კაცება მრავალი შემაჯავრა. გაღმოვლენ კიდევ ფშავლები ქისტეთს სათარეშოდ. ჩემი მშობელი ქვეყანა ეხლა ქისტეთია და უნდა აქ ვიძროლო.

ჯავარა. ღმერთმა მე კი ნუ მომასწროს, შვილო, იმ დღეს, რომ შენ ქისტებს ეშველებოდე და ფშავლებს ხმლით ეტევებოდე.

ბახა. მალე მოესწრობი იმასაც, დედავ. რაკი მთები ჩამოშრა, ფშავლებს აეშლება სათარეშოდ საღერლელი, მაგრამ არ იციან, რომ მოკვეთილი აქ იმათვევის ალამაზებს დაგითხორულს. (ამოსწევს და ჩაგდება).

ჯავარა. ვაი შენს დედასა, შვილო! ვაი ჩემს სულსა, ჩემს გაჩენის დღესა! შენ იქნება ქისტების რჯულიც მიიღო, იქნება ამოირეცხო გულიდან თუ რამ ფშავლებისა გაკრია!

ბახა. (გაჯავრებით). ეს, შენ ის გელანდება, რაც თავის დღეში ბახას ფიქრადაც არ მოუვა თავში. ვინ მატანს ძალას, რო რჯული გამოვიცვალო? მაშინ ნუღარ ვიყო ცოცხალი, გასქდეს მიწა და თან ჩამიტანოს, როცა ბახამ, თუნდა მთელი ქისტეთი ხანჯრით დამადგეს თავსა, თუნდა ხემწიფედ დამსვან და თვითონ სანთლად აენთნენ ჩემს წინ—ეგ მოვიქმედო.

ჯავარა. (გადასდებს ჯარას გვერდზე და ორივე ხელებს თვალებზე მიიფარებს). უუდი ნიშნები მიდგება... როგორლაც არ მამწონ, შენ რო მოლა-მუსას ქალი გინდა მზეენიარის ფეხზე დააყენო.

ბახა. ნეტავი იმ ძალს კი არ მოიგონებდე და თუნდა მამქლა. ახლა რა არის საკირველი? მიყვარს და უნდა დავაყენო კიდეც. შენ სულ ნიშნები გაგონდება, სულ მკედრებში ხარ გართული. ეს ძები ვნახე წუხელ სიზმარში, ეს მამაშენი ვნახეო, ეს დედ-ბაბანი. რალა ქისტეთს რო გადმოვსახლდით, აქ აგესივნენ ისინი. შინ როცა ვიყავით, მაშინ ეგრე ხშირად არა სინჯავდი მკვდრებას! წელში ორჯელ თუ სამჯერამც მოგეჩვენებოდენ, ეხლა კი მუდამ ლამე ჰსინჯავ და ჰმისაიფობ იმათთან.

ჯავარა. ჰო და მეც ეგ მიკირს, შვილო, მეც ეგ მიღრლნის გულსა, რა ამბავია, რა დამემართა! ალბად ჩენის უკეთურობით თუ დავალონეთ ისინიცა. წუხელაც ენახე მამაშენი. როგორ დაღონებული იყო ის ბერავი! ჩიმო-გლეჯილ-ჩამოწეწილი, არც ხმალი იმის ტანზე, არც ფარი, არც ხანჯარი. მიკირდა კიდეც: იარაღს არც როდის არ მოიშორებდა ტანზეით, სახე და-კაჭრული ჰქონდა და სისხლი ჩამოსდიოდა. ვითომ ისევ ლაშარი-ჯვრის ხევის-ბერად კი იყო. რა არი, შე ცეხაო, სადა სტერ ეკლებში და ჯავებში, რო ეგრე გადაკაწრული სახე გაქესო?—ვკითხე.—ლაშარსა მცესო, მითხრა... წა-მოველ თქვენ სანახავად, ქისტეთს არიან შენი ცოლ-შვილიო, მითხრეს. რად დაანებეთ სახლს თავი, რაზე გამიტიალეთ და გამიოხრეთ ჩემი ამაგიო?!

ბახა. (გვერდზე). საწყალი ბებერი! არა სტეულის. სიზმარშიაც ჰბოდავს, ესაუბრება ვისაღაც, მოპკება ტირილს, მერე ელდანაკრავი წამოდგება, შტე-რივით იცქირება გარშემო... (ჯავარას). ცოტა იცქირე, დედავ, ცოტა იდარდე და მკედრებიც ეგრე ალარ დაგალონებენ. იმათ იციან, რო შენ დადარდიან-ბული ხარ და უფრო თავის მოსვლით ჯავრს გიათკეცებენ.

ჯავარა. არა, შვილო, იჩათ თითონაც ეჯავრებათ, თითონაც დაღო-ნებულებია, ალბად იმიტომ ანებებენ თვის მყუდრო ბინას თავს და მოდიან აშ შავსა და ბნელს ქვეყანაში... ჩემს ძებსაცა ვხედავ. მთა გვინდა აქ საცხვ-რედ დავიჭიროთო. ცხენხეთქით მოცვივდენ გუშინლამ, სრულ ოფლში იყო იმათ ცხენები დაბანილები. არც ამბავი მეტოხეს, არც ერთი, არც მეორე. ვეხვეწე, დაისვენეთ, თქვენი ჭირიმე, პური ჭამეთ და ისე წაღითო,—არა, გვეჩარება, შორი გზა გვაქვს სავალიო.

ბახა. რატო შეც არა ესინჯავ, მეც რატომ არ მეცხადებიან? მეც იმათი სისხლი და ხორცი არა ვარ?!

ჯავარა. ალბათ, შვილო, გაჯავრებულებია შენზე და იმიტომ. (იხედება მარჯვისაკენ). ნისლები მოდის, ლამდება კიდეც. ვინ იცის, ის ცხვარ-ძროხა-ნიც წამივლენ, დამეკარგებიან. (დგება, ებჯინება ჯოხს). ვაპმე, წელი! ვაპმე, მუხ-ლები!

ბახა. კლდეებს სამ მოეფარებოდენ. (ჯავარა გადის). საწყალი დედა! ჩემი ჯავრი ჰქონდავს საცოდავს, თავისთვი აღარ ახსოვს. მებრალება, თორო ეხლავ კი სანახავს გავაჩენდი. ცოტა რო შამობრედება, დედაჩემი ამაზე ჩამოატარებს საქონელს; ბევრი კი არა არის რა საჭირო, აი ჩემი ნაბადი (ჰკეცს). ასე რომ დავვეცო და აქ გზის პირას დავაყუდო, იჩას ეს მამაჩება მოეჩევნება და გაუგამს საუბარს, იწყებს ფიცილს, მოძყვება წუწუნს: „არა, კაცო, დაიჯერე, ქრისტიანი ხარ; ისეთი დანაშაულიც არა გვაქვს რა, რამდენიც ბრალი დაგვალო კისრად თემშა. სახლყარს იძით დავანებეთ თავი, რო აღარ გვედგომილებოდა, მყვიდრებს ცოცხლებში რა გვესაშებოდათ“. მოძყვება საცოდავი ამისთანაებს. ეს ადვილი იყო, მაგრამ მეზინიან, ვაი თუ ჰკურდან შესცდეს. ცხადად და სიზმარში, როცა მარტოკაა, სულ იმათ ელაპარაკება, თავს მართლულობს, მეც ბრალსა მხდის. (ამ დროს შემორბის გულსუნდა, მხარზე აქვს გადაკიდებული თოკის მსგავსად დაწინული ყვავილები, წინდას ჰქონება).

გამოსვლა მეორე

ბახა და გულსუნ და

ბახა. ოჰ, გულსუნდავ, შენა? გეძებდი და გნახე ქრისტაც.
გულსუნ და. აქ რას დაიარები შენა, შე ეშმაკო?

ბახა. ღმერთსა ვფიცავ, არ გეხუმრები. შენი ნახვაც მინდოდა ჩუმად, მინდოდა ერთი-ორი სიტყვა კიდევ გრძელების. ეს რაღა აგითრევია? ყვავილისათვის ყვავილები რაღა საჭიროა? (ჰკიდებს ხელს ყვავილების თოკზე).

გულსუნ და. გაჩუმდი, გაჩუმდი, გეყოფა! მე მწყინს, მაგისთანა სიტყვებს რომ გრძელი.

ბახა. არა, მაინც, შენის დედ-შამის სულის განათლებას, ეს რის მანქანაა? (ჰკიდებს ხელს ყვავილების ღარადელას). უსაქმოს საქმე გაგრჩენია.

გულსუნ და. ეს იცი რა არის? ცხვარს რო ვაძოვებ მოებზე, ამ ყვავილებს ცხვრები უწყალოდ სთელენ, ნეტავი სჭადენ მაინც. შე გავჯავრდი, ცოტას მაინც ღარადად ავასხამ, ცხვარს ფეხით არ ვათელინოვთ.

ბახა. სულელო! მაში ის თუ გინდა, რო ყვავილებსა სჭადენ ცხვრები? ეხლა შენც ყვავილი ხარ, გულსუნდავ, ყვავილი გაზაფხულისა, უფლის მაღლება, ჩემს გულად კი, იქნება სხვისთვის ეკლის ბურჯი იყო, ბაშ განა მეც უნდა შაგჭამო?

გულსუნ და. ვინ შაგეჭმევა მერე, რო შამჭამო? შენ არ იცი მამაჩემს, მოლა-მუსას, როგორი მჭრელი ხმალი აქეს?..

ბახა. შენ იქნება არც კი იცი, რო მამაშენი თანახმაა, რომ იმასთან საუბარი მქონდა მე?..

გულსუნ და. ტყუილებია. შენ მამაჩემი ეგრე ადვილად არ დაგთანხმდებოდა. შენ ხომ გიაური ხარ!

ბახა. გარ. ქრისტიანი გარ და თქვენ ურჯულოებს გერახთ.

გულსუნ და. ჩვენ თქვენ გერახით ურჯულოებს. როგორ იქნება, როგორ მოხერხდება?

ბახა. ღმერთი ხო ერთი გვყავს, შენი ჭირიმე, შენს გულს ვენაცვალე, ჩემო გულსუნდავ, ხო ერთმა ღმერთმა გაგვაჩინა, თუ სხვაფრივ არ გეწუნები. (ხვევს ყელზე ხელს).

გულსუნდა. (იფარებს ლოყაზე ხელს). სუ! იქით იყავი, არავინ დაგვინახოს!

ბახა. შენი ჭირიმე, მითხარ ან ჰო, ან არა. დააყენე ერთზე რაზედმე ეს ჩემი გული. ჰოს მეტყვი, მოკვდები შენთვის, არას მეტყვი და არც ის გამიკვირდება: მაინც ციდან და დედამიწიდან „არას“ მცტი მე არაფერი მესმის.

გულსუნდა. დაგვსხდეთ მაშ, დაგვსხდეთ. (და პირველად თთონ ჯდება ერთის ლოდის პირას, ბახაც დაეშვება. ხელი ისევ გადახელდება აქვს ყელზე). რა გითხრა გიაურო, როგორ გითხრა? (მიიღურებს ორივე ხელგა თვალებზე და ჩაფიქრდება). ამ, უძლედება! არ ვიცი საით რას ანესიც-გადატესივე!

ბახა. (იწევს მკლავით თავისკენ). სთქვი, გაბედე, ნულარ ჰყოფანობ! შენც ხო ჩემთვის ურჯულო ხარ. თუ კი მე გავისობ, მე ცოლად გირთავ, შენ რატომ ალარ უნდა მითვისო, თუ გიყვარებარ? ჰა, სთქვი რამ, თუ გწამს შენი რჯული, ეს არის გული გასქედა!

გულსუნდა. ვოო! ჩვენს რჯულზე მოინათლები?

ბახა. ახლა შენ მე გატყუებ, გულსუნდავ! გულით ამბობ მაგას? არა მგონია. ალბათ არ გიყვარებარ, თორო მაგას არ იტყოდი!

გულსუნდა. მიყვარხარ, თორო მაგას არ გეტყოდი; განა ან აქ შენთან მოვიდოდი, ცხვარს თავი გავანებე, რო გიცანი, ვინც იყავი... ნეტა შენ კი არ გადმოსთხესლებულცყავი ამ ჩვენს ქეყენაში და!

ბახა. არაფერს დაგიშლის, ღვთის მაღლმა, ჩემი გადმოთხესლება. იქნება გეჯავრები და იმიტომ?

გულსუნდა. მეჯავრები, მაშ არ ტეჯავრები?

ბახა. მართლა გეჯავრები, შენი ჭირიმე? სწორე მითხარ! (მოსწევს მკლავით უფრო თავისკენ და ჰკოცების. გვერდზე): თვალწარბში მტკნარი მზევინარია!

გულსუნდა. კარგი, გეყოფა, გეყოფა! რაღაც ფეხის ხმა ისმის. (წამოსტებება გულსუნდა და ნაკოცებს პირიდან კაბის საკლოთი იწყება). ჰე, ჰე, მოვიწმინდე ისევ შენი კოცნა!..

ბახა. ისე ვერ მოიწმენდ, რო ჩემია კოცნამ ფესვი არ გაიღგას, ზედ ხე არ გამოვიდეს და ხილი არ მოისხას! (ამ დროს კულისებში ფეხის ხმა და ქვის ჩხრიალი ისმის, ბაზა მიწოდილია. გულსუნდა შორისაბლოს სდგას და ისევ წინდასა ჰქონვს, ჟემოდის სრულ იარაღში ჩამჯდარი მოლა-მუსა).

გამოსვლა მესამე

იგინივე და მოლა-მუსა

მუსა. (აღელვებული). აქედან რაღაც საუბარი მომესმა! ბახავ, შენ?

ბახა. მე ვარ, სწორედ. რა ამბავია, უცხო ამბავი ხომ არაფერია?

მუსა. უცხოზე შეტია. (გულსუნდას). შენ, ქალო, რას გასჩერებულხარ აქ და ცხვრისათვის თავი გაგინებებია? წილი ჩქარა, გაირეკეთ ცხვარი შინათკე

სხევა მწყემსებსაც შეატყობინე, —მტერი მოდის-თქო, სიმაგრეში შადით ყველანი!

გულსუნდა. მართლა, ძამაგი ვაპმე, რა ცუდი ამბავია!

მუსა. ცუდია თუ კარგია, ეგ არის, წალი ჩქარა!

გულსუნდა. ეხლავე, ეხლავ! (გარბის აჩქარებით).

ბახა. საიდან გაჩნდენ ასე უცბად, მერე ჩეცნ კი არ გვინდა მომზადება? (წამოხტება ფეხზე). რაღას ვუცდით?

მუსა. მე, რაც მოსაზადები იყო, ყველაფერი მოვამზადე. მდევარი მოვაგროვე, ეხლავე აქ მოვლენ ისინიც და ჩეცნ აქ უნდა დავიჭიროთ თავდარიგი. თუ ყოჩალად მოვიქეცით, იქნება ისე ვაზარალოთ დღეს ფშავლები, რომ სამუდამოდ დასწყევლონ ქისტეთში სალაშქროდ სიარულის სურვილი.

ბახა. იქნება ტყუილი იყოს?!

მუსა. ნამდვილია, მწყემსებმა გატეხეს ხმა: მთას იქით ამოვიდენ და იქ გადასახედში გორის ცხვირში დაისვენესო. მთელი მციმე ლაშქარიაო. ეგ არ ვიცი—სოფლის აკლება უნდათ, თუ მარტო საქონლის გატაცება. იმათ ჰვონებიათ—ამ დროს აქ ვერავინ დაგვინახავსო, შაგრამ ნადირშა რა იცის, მონადირე საით ეპარება, ქისტებსაც დალლი თვალი უზისთ.

ბახა. რაკი ამ დროს მთაზე ამოსულან, უთუოდ სოფელში ჩამოუსვლელი არ დადგებიან.

მუსა. ყოჩალ, ბახავ! ყოჩალ! სწორეს ამბობ. აბა შენ იცი და შენმა ვაჟაპობამ, როგორც გაირჯები, როგორც თავს მოაწონებ და შეაყვარებ ქისტებს. ვიცი, შენც გერევა მაგათზე გული, შენც გაშლილის მელავით მოიქნევ ხმალს. მართალს ამბობ—სოფლის აკლება აქვთ ფიქრად და მე მაგათი ომის წესი კარგად ვიცი. (ამ დროს კულისებში ხმა ისმის: „გაირევთ ჩქარა, გაირევთ, მოიდა მტერი“). ლაშქარს ორად გაჟყოფენ და ეხლა მთას ნისლი აქრია, ამ ნისლს ჩამოჰყებიან ხევ-ხევ, მეორენი იქნება ან გაღმითზე ან გამოლმა გვერდას მოჰყვენ. (გმაურიბა ისმის გარედ, უჟავებულევი, აღმოსავლეთის კარებიდან შემოდის ქისტების ლაშქარი, თოფებით და იარაღებით მორთულნი).

გამოხვლა შეოთხე

იგინივე და ქისტები

მუსა. ყოჩალ, მარდად მოხვედით.

ქისტები. მაშ რაღას დავუგიანდებოდით!

ბახა. არაფერი ამბავია?

1 ქისტი. ჯერ არაფერი ხმა არ არის...

2 ქისტი. მთას ნისლი აქვს მობმული...

ქისტები. ნამდვილია, არაფერი ჩანს.

მუსა. ძალიან კარგი. არაფერი უშავს. თქვენ როგორც მე დაგარიგოთ, ისე მოიქეცით. ისინი სწორედ ამ ხევს ჩამოჰყებიან და ჩეცნც აქ გზა შევუქრათ. მე რამდენიმე კაცით აქ შევუქრავ გზას; ეს სალამოც ახლოვდება, იქ-

ნება ზედ შავეფერნენ. შენ, ბახავ, რამდენიმე კაცით წადი და ზევით ფერ-დაზე შადექით, რომ იქიდან საგორავი მოსცეთ.

ბა ხა. ძალიან კარგი, და თუ აქ ომი მოხდა, იცოდეთ, მეც აქა ვარ, იქნება ჩვენ აგვცლენ და აირდაპირ მოვიდენ, მაშინ განა აქ კაცი არ იქნება საჭირო!?

მუსა. სწორეა. ნამდვილია. მაგრე, მაგრე, თუ თქვენ აგცდა მტერი, თოფის ხმაზე გაიგებთ, რომ მტერი აქ არის, და მოგვეშველეთ მაშინ.

ქისტები. კარგია, კარგი, მაშ, მაშ!..

ბა ხა. აბა ვინ მოლიხართ ჩემთან?... (გამოერჩევა რამდენიმე კაცი და მიჰყება). წავიდეთ, მომყევით! ქვით კი არ მინდოდა ჯავრის ამოყრა, მაგრამ რა გაეწყობა!

მუსა. ნუ სწუხარ, იქნება ხმლითაც მოგინდეს ბრძოლა. მე ვფიქრობ, რომ თქვენთვისაც თოფი და ხმალი საჭირო იქნება.

ბა ხა. ნეტავი აგრე იყოს! (ქისტებს). წავიდეთ. გვიანობის დრო აღარ არის! (მიდიან შუალა კარგბიდან).

მუსა. თქვენ, ჩემო ქისტებო, აქ ჩემთან უნდა იყვნეთ. ჩვენ აქ უნდა ვიომოთ და ან სახელი და ან სიკვდილი! თქვენ ეს იცოდეთ, მანამ არ მოგიახლოვდებათ მტერი, თოფებს ნუ დასცლით და მერე ხმალი.

ქისტები. ჩვენც მაგას ვფიქრობთ...

1 ქისტი. მაშ თოფს იმ დროს ვინ დაუწყებს მეორედ ტენას!

2 ქისტი. ოპ, რა ყისმათია, თუ მართლა ამაზე მოვიდეხ!

3 ქისტი. ისინი დაარხეონებულები იქნებიან და ზაიცლება სუსველას თავები დავსჭრათ.

მუსა. უკეთესი ბედი და უკეთესი დრო ჩვენ აღარ გვექნება. მაშ ნულარ ვგვიანობთ, ნუ ეხმაურობთ, ჩაუსაფრდით. (ასაფრებს ყველას და თითონაც უსაფრდება. დასავლეთის მხრით კარებიდან შეცოდის ერთი გუნდი ფშავლების ლაშერისა, წითელწოხიანები). ცელში შიშველი თოფები უპყრიათ, ფარებით და ხლებით არიაშ მოკაზ-მულა).

გამოსვლა მეხუთე

იგინივე, ჯავარა და ფშავლების ლაშერი

იანგარა. ოპ, როგორ ჩამოეხვია ეს ნისლი, ეს ოხერი!

ივანე. ძალიან ცუდი ამინდია, ცუდი დრო დაგვიდგა.

3 ფშაველი. მე არ ვიცი, საღა გართ ეხლა ჩვენ.

4 ფშაველი. რა დაინახოს კაცმა, სად ან საქონელია, ან კაცი!.. (ამ დროს ჩასაფრებული ქისტები ესვრიან თოფებს).

იანგარა. ჰოი, თქვენ რჯულიალებო, აქა ხართ განა? (რამდენიმე ფშაველი იქცევა. ნისლი აიწევს. ხმლით გამოიშლებიან ქისტები, რამდენიმე თოფა ფშავლების მხრითაც გავარდება და ხმლებით ერევიან ერთმანეთში, იანგარა მკლავში დაჭრილი ფარს იბლუ-ჯავს). არ აგისრულდებათ წადილი ძალლებო, არა! (ესევიან ქისტები, მაგრამ

ხმლით იგერიებს. ოთხი კაცი კვდება ფშავლების მხრით, ხოლო ერთი ქისტებისა. ამ დროს ზევით კლდის თავიდან ხმა მოისმის).

ჯავარა. ბახავ, სადა ხარ, შვილო, ჩახოცეს ფშავლები. ვაპშე, ჩამოგიდნით! უშველე, შვილო, მაგ ურჯულოებმა გაწყვიტეს ხალხი! (შემოდის ამ დროს ჭუჭა დოოშით ხელში იმავე მხრიდან და მოსდევს მეორე გუნდი ლაშერისა. შუალა კარებს რომ დაუახლოვდება, ამ დროს შემორბის ბახა სცენაზე, იმას ქისტის ლაშერი მოსდევს, მაგრამ მეორე გუნდი, რომელიც ჭუჭას მოსდევს, არ უშვებს იმას, ხმლებით უდგებიან).

ჭუჭა. გაისარჯენით, ლაშარის-ჯვრის ერთგულნო! (ხმალამოწვდილი მოიწევს ქისტებისაკენ, მოლა-მუსა და სხვები მიესევიან, დროშა უნდა წაართონ).

ჯავარა. (იკატრის სახეს). ბახავ, სადა ხარ, წაიღეს ჩვენი დროშა, შვილო, ამოწვევიტეს ფშავლები, შვილო!

ბახა. (ესმის ხმა. ქისტებს). სად იწევთ, სად! არ გეყოფათ, რაც ხალხი დაგიხოცნიათ!? (იგერიებს ხმლით ქისტებს). ვინ დაგანებებს ლაშარი-ჯვრის დროშას? (უქნევს ხმალს ერთს ქისტს და აქცევს). თქვე რჯულადლები!

მუსა. ჰა, შე მოლალატევ, ტყუილად არ არის ნათქვამი: ძალლი ძალლის ტყავს არ დახევსო. შენც აქ მოკვდი! (ურჭობს გულში ხანჯალს. ამ დროს იანვარაც დაჭრილი წაიქცვა მცვდარ ბახასთან ერთად).

ჯავარა. (მალლიდან). შენც მოპევდი, შვილო, მოგკლეს! მეც მოვკვდები, ერთად წავიდეთ, ერთად! (გადმოვარდება კლდიდან).

(ჭუჭა)

[1894 წ.]